

ŽENSKI SVET

1938 · LETO · XVI

JULIJ-AVGUST ANGELA VODE: VREDNE HČERE
SVOJEGA NARODA · MILICA
OSTROVŠKA: LUJZIKA MORA NA JUG · MARA TAVČAR-
JEVA: SPEV RAZBOLENEGA · KATARINA ŠPUR: ZAMAN
TE ČAKAM · RUDOLF KRĚSAL: MEKSIKAJNAR PETER ·
DELA JELKE WILFANOVE · -A: ŽENA V POŠTNO-TELE-
GRAFSKO-TELEFONSKI SLUŽBI · MARJA BORŠNIK:
DR. LAH JE UMRL · R. K.: MAJHEN DOGODEK · ANKETA ·
INKA ŠUŠTERŠIČEVA: EMANCIPACIJA IN ŽENA · KRI-
TIKE IN POROČILA · OBZORNIK · PRILOGE: NAŠ DOM,
MODNA PRILOGA, KROJNA POLA

*Varuj in neguj svoje zobe,
dvakrat na dan s:*

Chlorodont zobno pasto

Za dopust v avgustu iščem sobo in hrano v prijaznem (manjšem) kraju na Gorenjskem, v katerem je tudi kopališče. Naslov pri upravi Ž. S.

Cenj. naročnicam na znanje!

Številka za avgust radi počitnic odpade kakor vsako leto, zato sta izšli majska in današnja številka v povečanem obsegu. — Prihodnja številka bo izšla v septembru.

Uprava.

Darovi za tiskovni sklad. V počastitev spomina blagopokojne ge. Antonije Slavíkove daruje njena rojakinja, ga. M. D. v Mariboru din 50.—. Dalje darujejo: ga. Jela Bauman din 16.—; po din 15.— gg.: Judita Černe, Marta Černe in Zinka Borko; din 7.— ga. Marija Slejko; po din 6.—: Kaja Lebinger, Mica Zirer, Jožica Žunič, Olga Kocmut, Marija Baraga, Ivanka Goričnik, Danica Gruden, Anica dr. Šerkova, Marija Miloš; din 4.— Ivanka Šparemblek; po din 3.— gg.: Fanči Gaberšček, Franja Novak, Marija Grein; po din 2.— gg.: Terezija Bombač, Marija Omahen, Fani Krefl; po Lit 6.— gg.: Frančiška Semec, Avgusta Komavec.

Zenski Svet izhaja vsak mesec v Ljubljani. Letna naročnina za list z gospodinjsko prilogo «Naš dom», modno prilogo ter krojno polo z ročnimi deli znaša din 64.—, polletna din 32.—, četrtletna din 16.—. Posamezna številka din 6.—. Sam list s prilogo «Naš dom» din 40.—, same priloge din 48.—. Za Italijo Lit. 24.—, posamezna številka Lit 250; za ostalo inozemstvo din 85.—. Račun poštne hranilnice v Ljubljani štev. 14004. Uredništvo in uprava v Tavčarjevi ulici štev. 12/II. Telefon štev. 32-80. Izdaja Konzorcij Zenski Svet v Ljubljani. Za konzorcij in uredništvo odgovorna Milka Martelanc.

Tiska tiskarna Veit in drug, družba z o. z., Vir, pošta Domžale. (Predstavnik Peter Veit, Vir.)

Slika na naslovni strani: Elda Piščanec: Srni.

Vredne hčere svojega naroda

Angela Vode

«Vsi smo na eni ladji.»

T. G. Masaryk.

Danes je prišel trenutek, ko morajo zlasti pripadniki malih narodov razumeti te besede v vsej njihovi tehtnosti in usmeriti po njih vse svoje delo in ravnanje. Majhen narod ima danes med drugimi narodi podobno mesto, kakor družabno zastopljena skupina ali zatiran poedinec v socialnem občestvu. In kakor se bori skupina ali poedinec za boljši položaj v državni ali drugi, manjši socialni edinici, tako se mora boriti mali narod, zlasti če je ogrožen njegov obstanek, za enakopravno mesto med drugimi narodi. Zato se morajo v *malem* narodu strniti vsi poedinci in vse družabne plasti v borbi za doseg tega smotra.

V koliko poedinemu narodu ta borba uspe, to je odvisno od zrelosti in požrtvovalnosti državljanov in lahko trdimo, da še bolj od zrelosti in politične modrosti oseb, katerim je narod po resnično svobodni volji oseb zaupal svojo usodo.

S tako zrelostjo in s takimi voditelji se more danes ponašati *mali* slovanski narod, ki stoji zadnje čase v središču zanimanja vsega sveta — *češkoslovaški narod*. V ta narod in njegove voditelje, ki so izšli iz Masarykove šole, upirajo oči z občudovanjem vsi, ki so še ohranili smisel za poštenost, pravičnost in viteško junaštvo. Češkoslovaški narod se je nedavno znašel v položaju, v kakršnem bi izgubili ravnovesje celo izkušeni državniki narodov, ki jim je vodilna vloga že prešla v meso in kri. Toda Čehi so pogledali nevarnosti v obraz s hladnokrvnim pogumom in izšli iz nje zmagoviti in samozavestni.

O tem narodu moremo reči, da so njegovi poedinci in njegovi voditelji na svojem mestu, da so vredni medsebojnega zaupanja in da tudi o tej obojestranski odgovornosti velja njihovo geslo: zvestoba za zvestobo.

A če so v kateri državi ženske po svoji državljanski zrelosti enakovredne, tedaj so to Čehoslovakinje. Enakovredne na vodilnih mestih, enakovredne kot poedine članice svojega narodnega občestva. Prav nič manj kot možje skrbe te žene za dvig notranje blaginje, prav tako pa tudi za zunanji ugled države.

Komur je bila dana priložnost, bliže spoznavati delo čeških žen, je moral občudovati njihovo vzajemnost in enotnost v nastopanju ter smotrno načelnost v borbi in delu za ženske težnje. Spominjam se kongresa Mednarodne ženske zveze v Dubrovniku, kjer so se Čehinje izrazito ločile po svoji vsestranski sposobnosti od zastopnic drugih narodov.

Notranje delo čeških žen se odlikuje zlasti po načinu, osnovanem na vzorni organizaciji, ki onemogoča brezplodno tratenje sil, ter po *vsebinah*, ki je smotrno usmerjena na vse panoge narodovega življenja in koristi sodržavljanov, zlasti žen. Prav tako pa skrbe organizirane češke žene z občudovanja vredno spretnostjo in požrtvovalnostjo za *zunanjí ugled* svoje države.

Ne samo Čehom, marveč tudi Čehinjam se pozna Masarykova šola: njihovo pojmovanje življenja naroda in poedinca ni komplicirano in izumetničeno, marveč preprosto in stvarno, vedno prepojeno s čutom odgovornosti do poedinca ter do na-

rodne in državne skupnosti. V njihovih objavah, člankih, predavanjih in govorih ne zasledimo sentimentalnih, visoko donečih fraz in tudi ne po sili iskane učenosti, marveč vedno le času in okolnostim primerno razmišljanje o jedru in najprimernejši rešitvi dane naloge. Samó en primer: danes, ko se zlasti ponekod izgublja toliko fraz o materinstvu, češ, da je edina naloga matere, darovati čim več otrok na «oltar domovine», ne da bi pri tem smela vprašati o njihovi bodočnosti in usodi, si upajo češke žene pokazati materam nove naloge, ki jim nalagajo novo odgovornost: «Danes morajo tudi žene razumeti, da ne pripravljajo bodočnosti človeštvu in svojemu narodu samo s svojimi otroki, marveč tudi s tem, *kako pripravljajo svet in življenje za otroke*» (F. Plaminková). To so besede žen, ki *samostojno* premotrijo, kaj je njihova državljanska dolžnost. Tako govoré žene, ki hočejo zavestno sodelovati pri oblikovanju države, ki zavestno pripravljajo lepšo usodo bodočim rodovom.

Delo in organizacija češkoslovaških žen se najlepše kaže v glasilu njihove zveze «*Ženská rada*». Vpogled imam samo v tri zvezke letošnjega leta, pa se mi je vendar odgrnilo neskončno bogato snovanje teh žen. Ker se mi zdi, da nudi njihovo delo v vsakem pogledu zlasti nam Slovenkam dragocen zgled, naj navedem nekatere panoge njihovega delovanja, ki nam utegnejo biti v vzpodbudo.

Obseg dela Češkoslovaške ženske zveze, ki jo imenujejo Ženská národní rada, nam najboljše pokaže dejstvo, da zaposluje organizacijska pisarna devet delovnih moči. Poleg teh plačanih moči pa dela v pisarni še cela vrsta funkcionark *prostovoljno*, torej brezplačno. Toda delo tako narasča, da nameravajo namestiti še nove plačane delavke, a nujno vabijo tudi žene, ki so pripravljene prostovoljno delati zlasti v odsekih.

Najzanimivejše in najboljše, a v tem trenutku vsekakor tudi najkoristnejše delo vrši *odsek za stike s tujino*, katerega vodi *Ana Gabrielova*, ki jo tudi Slovenke poznamo izza razstave likovnih umetnic držav Male ženske zveze v Ljubljani. Delo tega odseka priča o čuti odgovornosti češke žene za ugled njene domovine, saj vrši z dobro organiziranimi mednarodnimi stiki zanj najboljšo propagando. Članice odseka morajo skrbeti, da je vsakdo, ki pride iz tujine na Češko ter se obrne na organizacijo po kakršno koli pomoč, dobro sprejet ter da uživa resnično gostoljubje češkega naroda, zlasti pa čeških žen. Seveda so posebne pozornosti deležne predvsem članice ženskih organizacij iz drugih držav, ki pridejo na Češko. Če hoče kdo kake informacije, prejme najzanesljivejši odgovor iz pisarne odseka ŽNR za stike s tujino. Predvsem pa ima ta odsek nalogo, biti v stalni zvezi z mednarodnimi ženskimi organizacijami, katerih članica je Ženska zveza, to je Mednarodno žensko zvezo, z Mednarodno zvezo za volilno pravico in državljansko delo žen (feministično alianso), z Malo žensko antanto, Zvezo poklicno zaposlenih žen ter še z nekaterimi drugimi, manj razširjenimi ženskimi organizacijami. Da so stiki z vsemi temi organizacijami živi in čim bolj plodoviti, je za vsako določen poseben odbor, ki mora skrbeti, da medsebojno delo ne zastaja. Kako točno posluje ta odsek, pričajo poročila mednarodnih ženskih organizacij, v katerih se Čehoslovakinje odlikujejo po svoji vestnosti. Ker so problemi, ki jih rešuje ženska zveza posamezne države skupno z mednarodnimi ženskimi organizacijami najrazličnejše vrste ter posegajo v vse žensko delo, mora biti članstvo odseka za stike s tujino točno informirano o delu vseh ostalih odsekov. Zato pa sodeluje v tem odseku mnogo žen, zlasti strokovnjakinj na tem ali onem polju in onih, ki znajo tuje jezike, zato srečamo med delavkami tega odseka ženske osebnosti z obsežno izobrazbo, ki zavzemajo važna mesta v javnem življenju države.

Zelo razgiban je tudi *odsek za tisk*, čigar središče je že omenjeno glasilo ŽNR, ki ima namen, seznanjati javnost z vsemi načelnimi ženskimi vprašanji ter z aktualnimi problemi, ki zadevajo v prvi vrsti življenje žen ali pa tudi vsega naroda. Odsek za tisk je uredil zbornik «Masaryk in žene» ter si nadel nalogo, izdajati monografije znamenitih in zaslužnih žen — dosedaj so izdale nekaj del te vrste —

med njimi zbornik F. Plaminkove, življenjepis prve češke zdravnice dr. A. Bayerove ter študijo o Karolini Svetli. Odsek zasleduje ves javni tisk, predvsem v kolikor se tiče ženskih problemov ter skuša vplivati nanj.

O vprašanju političnih beguncev, o državljanski pripadnosti žen, poročenih s tujci, o plačevanju alimentov družinam, ki so jih možje zapustili ter odšli v tujino, o pomoči potrebnim tujcem itd. se bavi *odsek za migracijo*. (Izseljeništvu in vseljeništvu.)

Posebnost v delu češkoslovaških žen je odbor, ki se imenuje «Notranja svoboda žen.» Ta odbor dela roko v roki z odborom za žensko volilno pravico, ki je še vedno zelo aktiven, dasi so Čehinje, kar se tiče politične in vobče državljanske enakopravnosti, že davno izenačene z možmi. Toda Čehinje se zavedajo, da je treba žene politično še nadalje vzgajati, da jim je treba buditi pravo državljansko zavest, da se bodo v važnih trenutkih znašle brez oklevanja. To nalogo vrši «politični seminar ženske zveze», ki se ga je udeleževalo letos skozi vso jesen in zimo mnogo žen, a tudi mož. Prvi del seminarja je obravnaval niz predavanj z naslovom «*Žene v različnih vladnih sistemih.*» V tem okviru so poznavalke problema obravnavale položaj žen kot državljanek v fašističnih in socialističnih vladavinah ter v demokracijah. V drugem ciklu so žene proučile življenje in filozofijo Masaryka s posebnim ozirrom na državo ter njegov vpliv na položaj žene na Češkoslovaškem. Prirediteljice predavanj so pa obenem skrbele, da so bili obiskovalci tečaja vedno pravilno informirani o politični situaciji v drugih državah, zato so priredile tudi niz aktualnih predavanj o sodobni politični situaciji na Španskem, v Italiji, na Kitajskem, Japonskem, v Sredozemlju, itd.

Občudovanja vredno vztrajnost in točnost vzbuja tudi delo po ostalih odsekih, n. pr. za *žensko delo in poklice*, ki kaže, da posveča ženska zveza zanimanje vsem panogam ženskega dela bodisi v industriji, kakor tudi v drugih poklicih, kjer skuša vplivati na izboljšanje prejemkov ter socialne zaščite. Tudi brezposelne žene so deležne skrbi ženske organizacije, ki prireja posebne akcije, da pridobi sredstva za obdaranje.

Knjižnica Ženske zveze zbira knjige, v katerih je prikazano žensko delo doma in po svetu ter se v njih obravnavajo ženska in socialna vprašanja.

*

To je le bežen pogled v delo nekaterih panog organizacije čeških žen. Celotna slika tega dela bi bila preobsežna, pa tudi ni potrebna, ker se v mnogih odsekih približuje naše delo njihovemu. Toda v enem pogledu je med Čehinjami in nami velika razlika: to je v uspehih. Ti pa niso odvisni od nas, pa naj bo naše prizadevanje še tako veliko in požrtvovalno. Dočim imajo Čehinje v oblasti *sredstvo* za doseg uspehov, smio me v tem pogledu brez moči. To sredstvo je *volilna pravica*, ki je odprla češkim ženam vrata v parlament, v občino in v vse druge edinice, kjer se odloča o usodi državljanov, torej tudi žen. Če n. pr. češke žene v svojih organizacijah sprejmejo predlog o socialni ustanovi, o spremembi kake uredbe ali podobno, tedaj morejo njihove zastopnice v parlamentu izvojevati uresničenje tega predloga. Nam to ni mogoče. Naše resolucije, vse zrasle iz nujnih potreb ljudstva, romajo v koš, ker pač nimamo nikogar, ki bi mogel izsiliti njihovo ostvaritev.

Drugi oslon češkoslovaških žen pa so njihovi možje. Saj je znano, kaj je pomenil Masaryk za dvig čeških žen, kako je cenil njihovo delo in kako resno je upošteval njihovo sodelovanje v političnem življenju. Isto oporo jim nudi sedanji vredni naslednik Masarykov, predsednik Beneš, prav tako pa tudi njegovi sodelavci. V takih okoliščinah, ko so uspehi zajamčeni, je mnogo lažje delati kakor pa v naših razmerah, ko zadene skoraj vse resno delo na odpor ali v najboljšem primeru na pomilovalen pošme. Me imamo pač toliko manj uspehov v primeri s češkimi ženami, kolikor imajo naši možje manj uvidevnosti kot Čehi.

Razvoj in napredek češkoslovaške države nam nudi najlepši zgled, da politična enakopravnost žen ne škoduje in ne napravlja zmede v narodnem občestvu, kakor pri nas nekateri mislijo in trdijo, marveč celo pripomore k boljši socialni ureditvi. Prepričana sem, da bi bile tudi naše žene zmožne vsaj toliko politične modrosti, kot jo kažejo naši možje.

Lujzika mora na jug

Milica S. Ostrovška

Ziblje se, ziblje, zdaj na desno nagiblje, zdaj na levo nagiblje. Že dva dni. Brez konca. Lujziki je zibanje hitečega vlaka, ki jo je celo opajalo, ko je pred davnimi leti šla prvič v svet, čedalje neznosnejše. Izmučeni, prazni želodec se bolno krči, tako ozek se zdi in tako visoko sili, da bi ga mogla izpljuniti. Sključeno sedi Lujzika v kotu pri oknu, druge bi se sesedla, in želi samo eno, zaspati in se ne zbuditi več. Še toliko moči nima, da bi legla, zdaj ko so izstopili sopotniki; saj je njen kot že topel, a dotik mrzle klopi bi jo zoprno stresel. Zrak diši še vedno po čebuli, po prepotenih volnenih oblekah in ovčji dlaki. Slabo ji je.

Telo je medlo, kakor pijano, duh pa se sproščeno zaganja s poslednjimi močmi v njeno zlo in sovraži žolčno:

Prokleti, ki so jo rodili, prokleti, ki so jo z doma pregnali, prokleti, ki so ob prvratu zakrivali, da je propadel njen prihranjeni denar in najbolj prokleta sestra, ki se je Lujzika k njej vrnila iz tujine in je ni marala na domu, kakor bi ji bila v nadlego, njej, ki ima otroke, da sama ne ve s kom. Kaj ni delala Lujzika vse življenje? Da bi ne mogla delati sestri nesramnici na zanemarjenem domu?

V nobenem domačem mestu, kjer po njenem govore, ni bilo službe za drobno Lujziko. Preveč svežih in močnih se ponuja dan na dan. Tako šedaj sedi v vlaku, ki pelje daleč na jug.

Vso pot je raslo njeno sovraštvo, pa ni bilo zavestno; vso pot so se menjavali sopotniki, so govorili, kadili in jedli. Šele zdaj, sredi vlažne jesenske noči je ostala sama. Ostreje jo zazebe, kakor iz duše zazebe, kakor iz slutnje smrti.

Ne! Ne! Lujzika se upre in vstane. Pred šipo se postavi in v noči išče obzorja. Saj ne more trajati večno ta strašna noč. In cilj ne more biti več daleč. Ozka prga svetlobe rase v nebo.

Zibanje se sunkoma ustavi, krik, sunek v vrata, loput in znova beg v ginečo noč.

V šipi vidi Lujzika, da sta vstopila dva kmeta. Začudeno se ozirata v postavico pred oknom: v siv svilen šal ima zavito glavo, kratek, opekastordeč plašč po stari modi ji sega do kolen, iz njega gleda dvoje ravnih, otroško drobnih nog, obutih v čevlje s srednjo peto.

Spogledata se kmeta. Tedaj se Lujzika obrne. Ona dva osupneta, nato ju posili smeh.

Lujzika ne ve, da sta jo imela za desetletno dekletce in se smejeta lastni zmoti. Vstopi sprevodnik in jo opozori na bližajočo se postajo. V Lujziki zapolje nov val toplote. Eden kmetov ji pomaga sneti kovčeg s police, saj je ne bi niti dosegla, majhna kakor je, kaj šele da bi spustila težko košaro na klop.

Čisti zrak jo prevzame: trdnih korakov stopa po temotni, samotni postaji in do avta, ki jo popelje v oddaljeno mesto. Kljub vožnji, ki jo je utrudila do smrti, je zdaj pripravljena na vse, samo ne na smrt.

*

Lujzika sedi na postelji (hm! prožna res ni). V kuhinji je tiho. Po kosilu sta gospod in gospa takoj odšla. Lujzika je pravkar uredila svoje stvari. Sedi in ogleduje svoje delo: nekaj žebeljev je bila zabila, deščico položila nanje, zdaj je to njena polica.

Pusto, belo prepleskano steno je okrasila s ceneno sliko — pokrajino s čolnom na ribniku, vse v rožnati sončni svetlobi. Na vegasti obešalniki je skrbno obesila nedeljsko obleko in jo pokrila s starim predpasnikom (da ti ljudje tukaj ne poznajo omare!). Kovčeg z ostalo šaro in lastni umivalnik je potisnila pod postelj. Komaj nekaj ur je tukaj, pa je že vse bolj domače, kar se je nekoliko uredila.

Ne bo prehudo. Gospa je mlada, se bo že dalo živeti.

Sicer pa čudno mesto to in čudne razmere! Nič niso všeč Lujziki nizke hiše, še posebno pa ločene kuhinje ne. Saj bo na poti do sob zmrzovala ali pa bo ob dežju morala razpenjati dežnik.

Ob zadnji pomislici polglasno zagodrnja.

Leže malo in miže vidi nasproti kot, kjer stoji zarjavel železen umivalnik. Prava gospoda to! Kar tu se umivata; jesta v kuhinji in za nepogrnjeno mizo! Lujzika se škodoželjno nasmehne: lepo jima je pokazala. Nalašč je po kosilu počasi odpirala kovčeg in jemala iz njega umivalnik, ogledalo in — krtačko za zobe, češ tako se pri nas živi, čeprav sem samo uboga dekla!

Njen nasmeh splahne v globoki gubi od topega nosa do robov velikih ustnic in Lujzika zadremlje.

Danes že Lujzika kuha in se muza za negibnim obrazom. Dobro je! Gospa nič ne zna kuhati. Naročati hoče njej, izkušeni ženi, pa se ji glas zatika v grlu. Bo že Lujzika po svoje! Od nje se hoče učiti gospa. Ne boš! Da bo vedno brkljala po kuhinji? Kmalu se Lujzika opogumi, zaničljivo našobi ustnice in zagospoduje brezobzirno kar sama. Tako je prav. Lahko si po volji pripravi marsikatero jed, kdo bo vedel? Če pa Lujziko še iz Pešte sem pogosto boli želodec. Mleka pa imajo malo, a njej je potrebno. Meša ga z vodo. Morda bo gospa opazila, toda kaj, ali more najti v teh krajih izkušeno kuharico? Nič ne bo dejala! Tudi pospravljati se bo dalo vedno površneje. Saj ni Lujzika kriva, da ima tako majhne roke in ne more pogrniti postelje, ne da bi stopila nanjo in gladila košček za koščkom.

Gospa molči. Torej je čas, da pride Lujzika z besedo na dan: napako da ima, rada da kadi, je povedala gospe. Kaj bo rekel mož, je preplašeno pogledala vanjo gospa. Lujzika pa se debelo zasmeje: «Ali mu je treba vse vedeti? Saj ne bom kadila pred njim!»

Lujzika kadi z gospejinim dovoljenjem smrdljive, cenene cigarete in zraven pije priljubljeno črno kavo — brez gospejinega dovoljenja.

Res, da se živeti. Če bi le vode ne bilo. Kar po dvojno mora hoditi, po pitno in za pranje in umivanje. In obe sta šele za vogalom v sosednji ulici.

Če bi le vode ne bilo, vzdihuje vsak dan. Toda kaj, povsod mora biti nekaj. Mar ni pričakovala vse huje? Mesto res ni, da bi človek govoril o njem! Toda ljudje niso napak. Ustavljajo jo, poslušajo jo in se čudijo njenim besedam; kako so jo gospodje naučili kaditi, ko je bila še natakarica v Pešti, in piti tudi. Zdaj pa vina ne mara več, se zmrduje, preslab želodec da ima, dodaja tiše. Pravi tudi, kako navdušeno so ji ploskali ljudje v cirkusu, ko je bila še mlada. Najrajši pa govori o svojem možu, ki da jo je imel zelo rad. O, bogata je tudi nekoč bila. Čevlje je imela, da se je vsa Pešta obračala za njo, če pa so se tako lepo prilegali njenim drobnim nožicam. Peta pa visoka, tenka! In tudi psiček je bil posebne vrste, čisto majhen z dolgo dlako, v naročju ga je nosila in imenitne gospe so ji kar vidno zavidale.

Tudi zasmejati se zna debelo in povedati kako robato, če se ji trenutek zdi pravi. No, pa jo zadržuje branjevec, pek in mesar in vsi drugi.

Da, živeti se res da, še bolje kakor v njeni daljni domači vasi, tam na slovensko-madžarski meji. Sestri za dekla! Ta zavest ji daje moč, da nista vedri pretežki; sicer ju itak nikoli ne polni do vrha.

Toda decembra dežuje. In nekega dne zamrznejo okrogle glavice turškega tlaka. Drsi ob vsakem koraku. Lujzika kolne, po slovensko, po madžarsko. Na glas. Za

oglom tako močno zabrije, da bi pritlikavo Lujziko odneslo, če bi se še bolj ne stisnila k tlom. Ročaja obeh veder sta ledena. Mraz bodé v otroške pesti, a rokavice, svoje poslednje rokavice mora štediti za praznik, ko se imenitno napravlja, da pokaže branjevcu, peku in mesarju in vsem, kdo da je Lujzika. Ta trenutek pa, tu v vetru in mrazu se zopet vseli vanjo občutek nezaslišane krivice, ki se ji godi že vse življenje in ki rase iz dneva v dan.

Odslej vedno bolj težita vedri njena drobna ramena. Revmatizem se oglašá. Sklepi bolijo. Vse ostalo gre neopazno mimo nje, le voda je zdaj veliko vprašanje njenega obstoja. Če bo zdržala?

S preplašenimi očmi je spremljala od strani vsak gib gospoda ali gospe, ki brezskrbno, v polnem curku izlivata dragoceno vodo v univalnik.

Imel je priti otrok. Gospejino trpljenje, njeni presunljivi kriki zganejo Lujziko brezčutno sebičnost.

Otrok: nekaj toplega, ljubega, vdanega!

Toda že drugo jutro kolne drobno, rdeče bitje, ki rabi vode, neprestano toliko vode za kopelj, za plenice, za perilo.

Lujzika je že vsa topa v svojem enoličnem trpljenju, ko ji nekega dne izkušeni pogled obstane na novi postavi; ob kamniti «česmi», kjer se polnita vedri, stoji še nekdo in čaka. Presodila ga je: za denar nosi v teh vedrih vodo, služi. Dvignila je glavo naravnost k visoki postavi in se nasmehnila, kakor je znala некоč:

«Vodo nosiš?»

Premaknile so se ustnice v zagorelem obrazu z zbeganimi, črnimi očmi: «Nosim.»

Slabo sicer razume njena ostala vprašanja. Ona lomi svojo srbščino, on pa se vsakokrat najprej zavzame ob njenem vprašanju, nato odgovori odsekano, ciganski podobno. Lujzika ve, da je sirota, da stanuje v ciganski «mahali», v stricevi koči, in da služi kruh po hišah.

Lujzika ve zdaj dovolj. Zajame vedro, ki mu voda že davno teče čez rob in gre proti domu. Toda kmalu odloži vedri, se ustavi, da bi jo cigan prehitel. Gleda za njim: kakor igračo nosi težki vedri, le hoja mu je čudna, kakor bi pričakoval, da so tla pred njim višja in bi nenadoma trdo stopil nanje. Lujzika ni bila zaman po svetu.

Bebasti cigan nosi zdaj vodo tudi zanjo. Gospa mu daje kos kruha in malo kosa, če ostane. Pregovorila jo je Lujzika, toda le nerada daje gospa od časa do časa dinar iz rok. Tudi ne mara cigana. Grd se ji zdi, zato otroka odnaša iz kuhinje, ko vstopi cigan. Strah jo je, da bi otroka ne plašil s svojim nenadnim bebastim smehom.

Lujziki pa je cigan najljubši prijatelj. Res da se ne more pogovoriti z njim, kakor s pekom, z mesarjem ali z branjevcem, bahati se celo ne more, kako je некоč imela dobrega moža, ki so ji ga ubili, in psička tako micenega in ljubkega, da so se vsi ozirali za njim, saj bi je cigan ne razumel. Zato pa je on njen pokorni sluga. Gospa mu nikoli ne daje kruha v roke, Lujzika mu ga daje in z denarjem je isto. Cigan je edini človek na svetu, ki mu Lujzika lahko ukazuje. O, tudi gospe se ne boji; ne, toda ona se ukloni le po sili, le zato, ker jo rabi in jo sovraži v srcu. Cigan pa jo uboga rad, poln spoštljivosti je, čeprav menda ve, da denar ni njen.

«Idi napolje!» se zadere nanj, ko se hoče ogreti pri štedilniku, a bi se od mokrih opank poredila luža na čisti, z muko oribani pod.

«Ne bacaj koske na patos!» mu veli, ko postavi predenj v veži skledo z juho, ki se v njej kotali nekaj kosti.

Cigan sedi na tleh, zajema z žlico in jo od časa do časa ogleduje s stranskim, boječim pogledom.

Ko pa ni gospe doma, je stvar drugačna. Vrečo razgrne po kuhinji, k peči ga posadi in marsikak dober grizljaj položi predenj. Sama si prižge cigareto, da cigan

pohlepno gleda v njena kadeča se usta. Nato, kakor bi se slučajno spomnila — ponudi še njemu eno. Srečen je cigan, da je skoraj lep v otroškem, režečem se smehu. Smeje se tudi pritlikavka Lujzika.

Danes je spet sama doma, pa ti pride, glej ga cigana, v stari oficirski kapi. Zahihče se Lujzika, zahihče se cigan, Dobro ve, da je prav imeniten v njej. Prešernost se ga loti in po topli kuhinji zakoraka s strunnimi koraki, a ko pride mimo nje, po vojaško, ostro pozdravi; visok in rahlo upognjenega hrbta je, v oguljeni suk-nji, v opankah in v oficirsko kapo na glavi. Lujzika stiska drobne pesti v krilo in se zvija od smeha.

Ko pride po nekaj dneh, nima več kape. Lujzika ga razočarano pogleda. Da je prepovedano, ji reče tiho in plašno stegne vrat proti oknu; boji se, pravi, zato jo je zavrgel. Skloni se k njej in ji šepne skrivnostno: «Ne sme se! Zaprli bi me, lačen bi bil in bi umrl. Nočem umreti!» Zazebe ga in stuli se vase, kakor bi smrt pravkar prežala nanj.

«Tako mlad si in na smrt misliš?» se mu poroga v odgovor. Resno se mu zaziblje glava: «Molči, bolan sem, veš!»

Mimo okna je zavil še bolj sključen kakor sicer. Zdelo se je, kakor bi se bal nenadnih udarcev. In ni prišel več.

Z Lujziko pa se nima več kdo smejati. Sedi na nizkem zaboju pri štedilniku, s stolice bi noge neprijetno bingljale, in dremlje. Če ji gospa kaj reče, ji odgovori za-dirčno, češ kaj me motite. Če šine senca mimo okna, vedno vztrepeče, verujoč, da je prišel cigan.

Spet nosi vodo sama. Toda šibka je, vedno šibkejša. In ko nekoč sedi ob vozičku in drži otročičku steklenico, jo nenadoma prevzame; še veliko mleka bo pil otrok v življenju, skrbela bo mati zanj — že itak je dovolj rejen — ona pa — Iztrže otroku cucelj iz ust, ga sname s steklenice in jo dvigne k svojim ustom. Nato se oblizne in namrdne: kaj njej mar, kdo pa zanjo skrbi, kaj?

Morda bi se še našel kje cigan, ki bi ji nosil vodo, toda nihče se ne bo zadovoljil s kosom kruha kakor njen bedasti prijatelj. Za vsako ceno si mora pridobiti moči. Pozneje se bo že še vrnil. Toda dolgo ga ni.

Sončnega zgodnje-pomladnega jutra je na dvorišču napeta vrv od kutine do zidu. Lujzika stoji na stolčku in obeša plenice.

Tedaj se zaziblje mimo nje košata hišna gospodinja, pa se nenadoma domisli: «Znaš li več? Umro je ciganin, brzu tuberkulozu je imao.»

Samo za trenutek se Lujzika ozre. Potem obeša dalje plenice, ne da bi rekla besedico.

Dela kakor prej, toda ne govori nič, še zadirčna ne more več biti.

Umrli je bebasti cigan, mladi, močni cigan!

Ni samo radi vode in radi denarja, ki bi ga zaheval drug cigan. Veliko več je. Ciganov strah se je preselil vanjo. Le drugače. On je ključil ramena pred stričevimi udarci, če ni zvečer prinesel dovolj denarja, molčal je, če so mu dajali dinar za delo celega dne, z očmi, ki niso razumele, je gledal v svojo usodo. Stara Lujzika pa ni zamaj prebredla velik kos sveta.

Že itak nikoli ne spi vso noč, saj jo bolijo sklepi in želodec in ji trepečejo od težke vode utrujene roke; odslej spi še manj. Tuhta. Vstaja sredi noči, jemlje ogle-dalce s stene in ogleduje svoj obraz: brezbarvna je, izčrpana, prezgodaj ostarela, ne bo več dolgo. Skrbeti treba za bolne dni, zaslužiti čim več in štediti na vso moč.

Ne kupuje več cigaret, kar vidno jih jemlje gospodu iz predala in če more dobiti kak dinar, tudi tega mirno vtika v svoj žep. Toda ne, vse to je premalo! Nestrpna je že, da jo od skrbi že duši in ji srce burno utriplje.

Nekoč se naposled odloči.

Ko je vse urejeno, stopi pred gospo: «Ne mogu više! Idem u Skoplje, našla sam si boljše mesto!»

Naj le gleda gospa vsa prestrašena. Lujzika gre, ker noče umreti. Vode nositi ne more, plačati tudi ne, saj zasluži premalo.

Tam bo vse drugače. Naj le govorijo, da je v Skoplju poleti neznosno vroče in da ima družina toliko članov, da ne bo zmogla dela. In kaka da bo hrana in še to in ono. Kakor koli! Zdržati mora za veliko plačo, za bližnjo onemoglost. In držala bo, če pa vode ne bo treba nositi, ker je vodnjak na dvorišču, kakor so pisali.

Vsa se je razživila zadnje dni. Gibčno se odbijajo njeni čevlji z gumijastimi podpetniki od kamnitih glav, da bi se vsakdo začudil njenemu potlačenemu, stari-kavemu obrazu. Hrupno se poslavlja od branjevca in mesarja in peka, počasi in slavnostno polaga svoje stvari v kovčeg.

Avto si je naročila, ne pa da bi hodila peš in samo kovčeg poslala naprej, kakor to delajo tukajšnji posli.

Avto že tuli pred dvoriščnimi vrati. Spet je jutro, z istim vlakom, ki jo je pripeljal sem, se bo peljala še globlje na jug. Samo da je zdaj svetlo, razkošno jutro v pozni pomladi in so vsa dvoriščna lesena vrata izpod težkih nadzidkov že odprta.

Sede v avto in ni nič več prav vesela. Dobro ji je bilo tukaj, kdo ve, morda bo res huje odslej.

V vlaku se postavi k oknu in se ne meni za nikogar. Zato ji ne vidijo v obraz in zopet mislijo da je le desetleten otrok.

Vlak se ziblje in ziblje, zdaj na desno nagiblje, zdaj na levo nagiblje. Lujzika gleda, kako brzojavni drogovi režejo široka polja, Zemlja, brazde! Kako pusti, suhi, kamniti so hribi za njimi! Koliko lepša je zemlja na njeni domači ravnini; jagnjeđi, bresti, počasne, skoraj stoječe vode pod jelšami, visoka trava, koruza in ajda. Zazdi se ji, da vidi med zelenjem belo steno domače hiše.

Kako, da se tako dolgo ni domislila domače zemlje, ki tako bridko skeli, ker je zavrgla Lujziko še čisto mlado?

Zdaj se vozi globlje na jug in z vsakim telegrafskim drogom je zopet dalje od doma. Ne bo ga videla več.

Lujzika zdaj ve za gotovo: daleč, vse dalje je domačija, ona pa je stara in bolelna, nikoli več ne bo zmogla poti nazaj.

Brezčutna, zgodaj ostarela pritlikavka joče: po potlačenem, nagubanem obrazu polzijo solze v oguljeni zajčji ovratnik njenega staromodnega opekastordečega plašča.

Spev razbolenega srca

Mara J. Tavčarjeva

In rana v srcu znova se odpira,
v spominu iščem, kje bi lek dobila,
za hip samó v bolest bi to ga vlila,
za rahel dih pomladnega zefira.

Skrivnostnih ni moči v magiji tajni,
mordá še kje pri starih veščenicah
se cvet dobi, ob temnih polnočnicah,
za sedmo goro tam v deželi bajni.

O, jaz bi šla čez hribe in doline
po rožo čudodelno leka polno,
ozdravi da mi moje srce bolno.

Zdravila ni za žalostne spomine,
nikjer pomoči moji bolečini
ob tihih urah v mehki mesečini.

Zaman te čakam

Katarina Špur

Četrta ura je zdavnaj minila.

Zdaj polzita kazalca naglo, kakor da hočeta drug drugega prehiteti. Na podijumu je zajejala godba. Zdrznila sem se: Že? Davno sem izpila svojo kavo in dokončala zgodbo. Po vsej mizi ležijo raztreseni papirji.

A on — ni prišel.

Snoči je padal sneg na najine plašče. On je držal obe moji roki in se sklanjal k meni:

— Jutri ob štirih, Katja. —

Na obešalniku vise plašči in klobuki. Vse luči gorijo. Presvetlo je postalo. Hotela bi sedeti v mraku, da bi mi iz oči lahko padale solze in jih nihče ne bi videl.

Ura je zdavnaj odbila štiri. Spodaj pod plašči vidim noge gostov, ki prihajajo. Na podijumu so zaigrali veselo pesem. Postalo mi je neznosno težko. Izračunala sem, koliko dežnikov ima prostora v stojalu, ki je postavljeno ob mizi. Zdaj štejem plošče parketa.

Pozabila bom, kako dišijo njegove roke in kakšno barvo ima njegov glas. Prišla sem slike, da bi jih skupaj ogledovala in zopet drug drugemu govorila ti.

Pozabila bom na najine sprehode po parku, ki je dremal v poznih nočnih urah ves bel in tih — tako tih, kakor sta bila najina bleda obraza in najine do bolečine sklenjene roke. Kazalca na uri bosta dan za dnem odmerjala ure, se prehitela in delila čas po sekundah. A preden bom pozabila, bom še mnogokrat sedela nekje v sobi, v pisarni ali v kavarni in mrzila življenje.

Če se bova pozneje srečala, mu bom lahko brez žalosti pogledala v lepi obraz in se mu nasmehnila:

— Zdavnaj je minila četrta ura, Edo! —

Naredila je ranó poleg drugih, a se je zacelila kakor vse druge. Zdaj je tam še komaj vidna brazgotina.

— Koliko je prav za prav zdaj ura, Edo? —

Morda se bo takrat žalostno nasmehnil:

— Pozno je že, Katja. Polnoč bo kmalu, stari smo ...

In nič drugega ni ostalo kot nekaj brazgotin v srcu? Ne, nič drugega ne more ostati od življenja!

Meksikar Peter

Rudolf Kresal

Stal je sredi lepo pospravljenе sobe in mirno čakal, da pride kdo in ga počese. Sam se ni mogel. Imel je dolge plave lase, ki so mu v gostih nagajivih polzkih padali na ramena. To jutro so ga že vsaj trikrat počesali. Pa je tekal sem in tja, iz sobe v sobo, na dvorišče in na ulico. Vselej se je urnil razmršen in zardel, da se mu je mati morala nasmehnuti in mu je toplo dejala:

«Peter! Kakšen razbojnik si!»

Zdaj jo je pa že nekaj časa zaman čakal. Spremila je sestrici do praga. Tam jo je čakala teta, ki se nikoli ni upala v hišo. Oče bi takoj godrnjal o neki nadležni žlahti. Kdo bi ga po nepotrebnem dražil! Tako so vsi prihajali samo do praga. Potrkali so na okno, kakor je bilo pač domenjeno, in mati je že stekla iz kuhinje. Prav tako se je zgodilo danes. Teta je prišla po sestrici, da ju odvede k stari materi, kjer

bosta lahko ves ljubi božji dan na svežem zraku. Peter mora pa z očetom k maši. Nedelja je. In Peter ničesar bolj ne sovraži kakor nedelje.

Tako stoji sredi sobe in potrpežljivo čaka, da se vrne mati. Ne upa se geniti. Če ga oče ugleda tako razmršenega, bo spet on, Peter, kriv, če zamudita mašo in če oče zlomi na Petru svojo dragoceno palico. Ne, nič se ne bo genil. Navsezadnje nedelja ni samo zaradi tega tukaj, da bi kdo nad njim lomil palice. Sicer pa mati že prihaja. In Peter se ne more ubraniti hudomušnega nasmeška. Saj že ve, kako bo mati vzkliknila. Glavnik je bil sam poiskal. Tako oborožen čaka, da se odpro vrata.

Vstopila je mati, ga nekaj časa molče gledala, potem je pa res nasmejano in toplo vzkliknila:

«Peter! Kakšen razbojnik si!»

Peter se je le za spoznanje zgenil, napravil obupan obraz, kakor bi hotel reči, da zanj že res ni nobene pomoči več, se vstopil pred njo, ji molče dal glavnik in se modro zamislil, kakor se more zamisliti le petleten, zgodaj zrel otrok, ki dobro ve, zakaj je oče tako nestrpen, da ne more niti pet minut mirovati. In Petrova lepa zlatolasa glavica misli, kako neki more biti razbojniška, če jo pa vsi neprenehoma božajo in ga že vsak paglavček potegne za koderček, da je potem prav tolikokrat objokan, kolikorkrat je razmršen. In zdaj si siromaček ne more pomagati drugače, kakor da vzdihne:

«Ah, mami, ti lasje!»

A neusmiljeni glavnik mu dalje trga zlate nitke. Mati molči. Petru drse po licih solze. Mati ga tolaži. Nazadnje ga poljubi. A Petra zato nič manj ne boli. Saj ne sme glasno zajokati. Ne sme glasno povedati, da so ti preklicani lasje prav vsem in še najbolj njemu v neznansko napoto in da je zaradi njih bolj podoben deklici kakor dečku, ki je svoje trde peščice preizkusil že na marsikateri glavici. Mati ga pa lepo dan za dnem čče jutraj, opoldne in zvečer. In zmeraj, kadar je prav hudo razmršen, se mu veselo nasmeje in pravi:

«Ja, Peter! Kakšen razbojnik si!»

Peter molči in posluša, kako glavnik v laseh prasketeta. Prav zdajle bi rad vprašal, zakaj mora glavnik, kadar mu trga lase, tako čudno prasketati. Ne upa si. Iz sosednje sobe sliši trde, nestrpne korake in globok, godrnjav glas. Da, saj se že res mudi. Ura bo kmalu devet. Jezi se oče, ki mora na tega paglavca prav vsako nedeljo čakati. Zmeraj mora zaradi njega zamuditi mašo!

Mašo?

Nu, Peter si te nedeljske maše že dolgo več ne jemlje k srcu. Saj on, Peter, in mati tako dobro vesta, da očetu ni prav nič do maše. Da mu tudi do Peterčka ni veliko. Ampak enkrat na teden ga mora vzeti s seboj, sicer bi ljudje govorili, da otroke zanemarja. Nekaj takega je Peter že slišal in si nenavadno dobro zapomnil. Danes je pa spet taka preklicana nedelja, ko se očetu zdi, da mora svojega paglavca odvesti na zrak. Lep, sončen dan je. Pa kaj bi tak sončen dan Petru, ki bi se najrajši skrnil v kak kot in lepo po svoje mislil, kako oče otroke zanemarja. Da nanje in na mater samo vpije in vleče svojo debelo cigaro, ki se Petru zdi večna in je zato očeta že vprašal, ali cigare nimajo konca. Nikoli več ga ne bo vprašal kaj podobnega. Nad njim ne bo nihče lomil palic. Nak! Pa še zaradi take smrdeče cigare, ki nikomur ne da dihati!

Mati mu še popravlja obleko in mu pripoveduje to in ono, kar zna Peter že davno na pamet. V cerkvi da se mora lepo obnašati in očeta ubogati. Praznik da je.

Seveda je praznik in on, Peter, bo že priden. Saj ve, da mu praznik v obliki trobente skoraj nikoli ne uide. Kako se mu je pa treba obnašati v cerkvi in kako mora ubogati očeta, ve pa on precej bolje od matere. Malo bosta pogledala v cerkev. Tam je gneča. Oče ne trpi v cerkvi niti najmanjše gneče. Ko se Petru drobna ročica, mokra od blagoslovljene vode, še niti napol ne posuši, oče že prav globoko

vzdihne, prime Peterčka za roko, ga potegne za seboj in mu zunaj pravi, da je v cerkvi premrzlo. In tako slab zrak je! Peter da lahko še zboli in potem bo mami žalostna.

Toda Peter dobro pozna mami in očeta. Zato nič ne reče in samo čaka, kaj bo oče še lepega potuhtal, da bo čim prej ostal sam. Petru ni treba dolgo čakati. Kmalu zavijeta v trgovino z igračkami, kjer kupi oče Petru veliko trobento, boben ali puško. Peter je tega že tako navajen, da si z vprav mojstrskim očesom izbere dobro puško. Zatem se malo sprehajata po trgu in poslušata godbo. Oče kmalu sreča velike gospode, ki Peterčka lepo pozdravijo, mu dajo sladkorčkov, takih, ki pečejo, da mora po njih kašljati, potem ga gospodje z debelimi cigarami v ustih pobožajo po svetlih kodrastih laseh, da je takoj spet razmršen, nakar ga oče lepo spodi domov z naročilom, naj mami pove, da je šel malo k «Zlati ribi» in da se bo kmalu vrnil! Peter naj pa doma strelja ali pa trobenta. In maša je pri kraju. Oče še prav prijazno za njim zavpije:

«Peter, ne pozabi povedati, da se še pred kosilom vrnem!»

Peter modro pokima in gre domov s puško ali z bobnom. Pride domov, pa vrže puško v kot. Novo puško. Nato sede k oknu in čaka, da ga mati vpraša, ali se bo oče kmalu vrnil.

Peter skomizne z rameni. Mati vzdihne. Potem pa čakajo očeta do poznega popoldneva. S kosilom. Nazadnje se jih mati le usmili. Juha je komaj še juhi podobna. Mati joka. Sestrici tako počasi jesta, da se mati skozi solze jezi. Solze ji padajo v juho. Petru se pa niti jesti ne da. Nekje v kotu leži puška ali trobenta. In zdaj bi najrajši streljal in trobental hkrati. Potem bi mati dejala, naj vendar že neha. On pa ne bi nehal. Še huje bi streljal. Mati bi mu vzela puško. Takrat bi bil že hudo utrujen in ne bi nič rekel.

Peter premišljuje in ne sliši ne matere, ki ga lepo uči, ne očeta, ki vstopa v sobo in zadirčno vprašuje, ali je mali grof že počesan. Potem ga le vzdrami očetov glas, ki mu pravi:

«Nu, Meksikajnar, ali pojdeva?»

Petru se milo stori. Saj on ni Meksikajnar! Toda oče godrnja dalje, da bosta zamudila mašo. In Peter in mati si mislita: Kakšno mašo neki! Tisti vampi pri «Zlati ribi» in karte ti ne uidejo. Toda Peter in mati molčita. Saj Meksikajnar je že pripravljen, da gre z očetom po puško ali po trobento. Mati mu privezuje še velik, širokokrajn ameriški klobuček. Rdeč je, da Petru od njega nežni obrazček kar zagori. Očetu se strogi obraz zjasni. Pravi:

«Nu, Peter, pa pojdiva malo v Meksiko!»

Peter se strese. Oče še od sinoči diši po pijači. Mora mu dati roko. Za njima gre še tiha, boječa materina prošnja:

«Kmalu se vrnita. Popoldne bi šla rada s Petrom k materi. Dekletci sta že tam!»

Oče molči. Tudi Peter molči. Saj je nedelja in lep dan. Stara mati bo že potrpehla!

*

Mati ju nekaj časa z žalostnimi očmi spremlja skozi okno. Prav za prav spremlja samo svojega Petra, malega Meksikajnarja v rdečem klobučku. Peter bi se rad ozrl in materi pomahal z ročico. Da, naj le poizkusi! Ozirajo se samo slabi otroci! Zasišal bo rezek glas:

«Meksikajnar!»

Zato Peter rajši koraka zraven očeta s pravim razbojniškim korakom. To je očetu zelo všeč. Vsem ljudem kaže, kako ima rad svojega malega Meksikajnarčka. Zdaj pa zdaj si grize malo svoje lepo negovane brke. In misli, kako imenitno bi bilo, če bi bil v tej krasni nedelji povsem sam, brez tega razmršenca, za katerim se že

prav vsak človek ozre. Pri «Zlati ribi» točijo zlasti ob nedeljah nenavadno dobro pivo in vampi tako imenitno diše, da mora človek pozabiti celo za nekaj trenutkov debelo cigaro.

Peter pa ne misli ne na svoj veliki, širokokrajni rdeči klobuček, ki ga dela res južnega krasotca, ne misli ne na svoje zlate kodre, ne na belo mornarsko oblekco, ki mu jo je mama sama sešila, ne misli na obljubljeni trobento niti se več ne jezi, ker mu pravi oče Meksikajnar, ampak viha svoj drobni nos, kakor bi že vdihaval tisti zoprni vonj gostilniških vampov in debelih očetovih cigar. Popoldne bi šel rad z mamo k stari materi. Tam je tako lep in velik vrt. Toda oče se mu zdi danes spet nedeljsko čuden in že kar ve, da ga bo pri «Zlati ribi» spet pital s tistimi nemarnimi vampi. Povrhu bo moral piti še penasto pivo. In domov bo prijokal sam z mastnimi madeži na lepi beli mornarski oblecki.

*

Kaj danes niti toliko ne pojmeta v cerkev, da bi jo vsaj od znotraj videla?

Ne! Niti toliko!

Peter se nič ne čudi. Saj oče ga že mehko vprašuje:

«Nu, moj mali Meksikajnarček! Ne smeš materi povedati, da sva šla kar mimo. Zdaj greva najprej po trobento. Ali bi rad veliko?»

«Da, zelo veliko!» odgovori Peter in napravi čudno obupan obraz.

Oče ne sliši žive trme iz Petrovega glasu. Nu, pa veliko trobento, si misli in pravi glasno:

«Potem pojdeva pa malo godbo poslušat. Če boš priden, te vzamem s seboj k «Zlati ribi». Opoldne bova že doma. In potem gremo vsi k stari mami!»

Peter molči. Zdaj pa zdaj pokima. Očetu nič več ne verjame. Ampak če bo trobenta res velika, je bo vesela še mami! si misli, ko vstopa z očetom v trgovino, kjer po igračah tako imenitno diši, da bi najraje tam ostal. A tudi ta želja je utonila. Oče mu nikoli ne more reči Peter! Že spet je dejal:

«Prav veliko trobento za mojega Meksikajnarja!»

In zdaj vodijo nesrečnega Petra po trgovini sem in tja. In nihče mu ne pravi drugače kakor:

«Zlatolasi Meksikajnarček! Ali bo tale prava? Poizkusi! Močno pihni!»

Pa Peter ne bo prav nič pihal. Noče. Ni noben Meksikajnar! Pred njim je že cel kup trobent vseh mogočih velikosti. Oče se pogovarja z neko gospodično. Čez nekaj časa se le spet spomni Petra. In ga vpraša:

«Nu, Meksikajnar, ali si že izbral?»

Tedaj pograbi že napol mrtvi Peter kar največjo trobento. Pravo fanfaro. Vse se mu smeji. Peter pa drži v roki trobento in čaka, da se bo oče zgenil in že vendar nehal govoriti s tisto gospodično, ki se venomer smeje. Petra še vprašajo, ali naj trobento zavijejo. Peter odkima. Očetu je tako tudi prav. Danes je njegov mali Meksikajnar imeniten. Trobenta se sveti, kakor bi bila iz čistega srebra. In skoraj prav tolikšna je kakor Peter. Petru se niti malo ne zdi čudno, da oče trobente ni plačal. Saj še nikoli ni plačal nobene trobente ne bobna ne puške. To je že povedal mami, da oče nikoli ne plača. Mami je jokala, pobožala svojega zlatolasega, dobrega Petra in mu dejala, da bo že ona plačala. In Peter je trobental, bobnal in streljal, da se je okoli njega otrok kar trlo in so boben, puška ali pa trobenta že po enem dnevu romali v drvnicico, od tam pa čez nekaj časa v smeti, da se je imel smetar nad čim jeziti in vpiti, da bo temu Petru že pokazal! In res ga je ob prvi priliki mehko pobožal. Ko se ga je pa Peter tako bal, da se je smetar moral samo smejeti.

*

Peter sedi za veliko mizo na zelenem vrtu. Zraven njega sedi oče. In okoli Petra in očeta sedi polno velikih gospodov z debelimi cigarami v ustih. Po vsem

vrtnu se širi duh po vampih. Peter je lačen in komaj čaka, da bi že oče pričel jesti prav tisto, česar doma nikoli ne mara. Toda oče je videti nenavadno zadovoljen. On in gospodje pijejo pivo. Meksikajnar naj pa trobenta. Peter je nekajkrat zatrobil, da se je ves vrt od smeha stresel. Tudi Peter se je smejal. Popil je že malo piva in če je zatrobil, se mu je svet kar zavrtel. Potem je oče pomočil v vampe pol zemlje in jo dal Petru. Na belo obleko je kanila velika umazano rumena kaplja. Oče je zardel. Dejal pa ni nič. Peter bi bil kmalu zajokal. A neki gospod ga je že potolažil. Vzel je svoj robec in grdo kapljo na Petrovem suknjiču razmazal, da je oče drugič zardel. Dejal pa ni nič. Pojedel je vampe in si prižgal novo debelo cigaro z zlatim obročkom. Peter ni vedel, kaj mu je bolj všeč: oče, ki je z vsemi tako prijazen, ali debela cigara, ki mu zapira sapo. Lotil se je trobente in tako dolgo trobil, dokler mu je ni oče vzela in dejal, da bo že doma trobil. In Peter je sedel, sedel, da ga je že vse bolelo. Poldne je bilo že davno odzvonilo. Oče je imel že zaripel obraz. Gospodje so vstajali. Potem je vstal tudi oče, pogledal gospode, ki so skomiznili z rameni, nekdo je pa dejal:

«Kočija je že tukaj. Kar s seboj ga vzemi. Zdaj ga ne moreš odvesti domov. Zasedéli smo se!»

Ob besedi kočija je Peter posluhnil. Bleda ličeca so mu zažarela. In komaj se je zavedel, kaj se z njim godi, je že sedel v kočiji. Bič je počil. Konji so potegnili. Petru se je kar samo smejalo. Tudi očetu se je moralo dobro zdeti. Dejal je:

«Alo, Meksikajnar! Zdaj pa zatrobentaj!»

In Peter je kljub Meksikajnarju pričel na vse pretege trobiti, da so se ljudje na cesti kar v procesijah ustavljali in gledali za veselo kočijo, ki je imela tako imenitnega godca s trobento, da jo je moral držati visoko v zrak, če je hotel trobiti. Potem mu je pa zmanjkalo sape. Trobenta je udarila nekega gospoda po nosu. Peter se je nevede naslonil vznak, še nekajkrat onemoglo pogledal očeta in zaspal.

Srečni Peter! Kočija drdra dalje. Tu pa tam se ustavi. Gospodje z debelimi cigarami vriskajo. Kočija se lahko maje. Kočijaž je zavil Petra v velik koc. Da otročička ne bo zeblo! je glasno dejal. Potem je Petra pobožal po mehkih kodrih in godrnjal in godrnjal in se kar ni mogel pomiriti. Spet je počil z bičem in pognal konje v dir. Sam ni vedel, kdaj se je ujezil. Mračno je gledal predse. Nekega paglavca, ki se ni hotel pravočasno ogniti konjem, je neusmiljeno oplazil z bičem. Takoj mu je bilo žal. Ozrl se je po spečem Petru in se dobro nasmehnil. Zakaj Peter, mali Meksikajnar, se je tako blaženo smehljal, da je izvabil košček sreče celo bradatemu možu na kozlu. In če bi bil kočijaž vedel, da je Peter sanjal o materi, ki mu nasmeljano in toplo pravi: „Ja, Peter! Kakšen razbojnik si!“, bi bil obrnil voz in odpeljal Petra domov v toplo posteljico, da bi sanjal o vseh tistih trobentah, bobnih in puškah, ki jih nikoli ni maral in je bil najbolj srečen tedaj, kadar jih je čim prej polomil in je potem lahko sanjaril o velikem in lepem vrtu stare matere in se bal bližajoče nedelje. Toda kočijaž ni o teh Petrovih sanjah nič vedel. Počil je z bičem. Spet je pognal konje v dir. Peter je pa sanjal dalje in ni nič videl ne slišal, kako je vsa velika gmajna trepetala pozno v noč od veselih vriskov in pesmi. Peter je sanjal dalje, kako pije pivo in kako ga boli glava. Ni se zbudil niti tedaj, ko je kočijaž spet počil z bičem, da so se konji vzpeli in zdrveli v temo. Spal je in sanjal in se zbudil šele čez veliko dni.

Na čelu ima veliko brazgotino. Krepek fant je. Oblači se vojaško. Njemu je sicer vseeno, kako je oblečen. Vesel je, da ga ne zebe. Dobri ljudje skrbе zanj. A tudi dobrotā dobrih ljudi ni nikoli zastoj: Ti dobri ljudje hočejo, da ima Peter vsaj vojaški suknjič. Ta spada k trobenti! Saj Peter in trobenta bi bila oba smešna brez vojaškega suknjiča. Časih ima temno moder suknjič. Tedaj vsi vedo, da se je Me-

ksikajnarja Petra usmilil kak star avstrijski veterajnar ali pa ognjegasec, ki samo še čaka, da mu zima pogasi zadnji plamenček v očeh. Tako je Peter zmeraj oblečen. In kadar je gladen, trobenta, da gre celo starim mamicam skozi ušesa. In če je zaspán, spet trobenta tako dolgo, dokler mu kdo ne odpre vrat in ga spravi v hlev ali na svišli.

Meksikajner Peter ni nikomur na poti.

Nič ne ve, kaj se je zgodilo. Tudi tega ne ve, kako je zrasel. Nikoli ne bo vedel, da je kočijaž, ki ga je bil tako skrbno zavil tisto lepo sončno nedeljo v koc, utonil. Nikoli ne bo vedel, da od tistega dne očeta ni bilo več domov. Da se je izgubil. Da si svojega Meksikajnarčka ni upal obiskati. In nikoli več se ne bo Peter zavedel, da je imel svojo dobro mami, ki mu je tolikokrat dejala:

«Ja, Peter! Kakšen razbojnik si!»

Nikoli več ne bo sanjal o velikem in lepem vrtu stare matere.

Nič več se ne boji nedelje. In če ga kdo vpraša:

«Čigav pa si, Peter?»

Tedaj živahno odgovori:

«Meksikajnarjev!»

«Ali veš, da si padel pod voz?»

«Ne!» odgovori in se zasmije. «Saj imam trobento!»

«Zakaj pa hodiš od sejma do sejma, Peter?»

«Da trobentam!»

In Peter dvigne staro obtolčeno trobento in zatrobi, da se ljudje stresejo od groze. Spet ga vprašajo:

«Zakaj pa nisi pozabil trobente?»

Peter jih začudeno gleda. Oči izbulji in se globoko zamisli. Zakaj ni pozabil trobente? Čudno vprašanje. Saj odkar pomni, da živi, zmeraj trobenta in je najbolj nesrečen tedaj, kadar mu kdo trobento ukrade ali jo pa kje pozabi ali izgubi. Kako neki bi mogel trobento pozabiti? Ali mu ne pravijo venomer:

«Meksikajnar, daj, zatrobentaj!»

In Meksikajnar Peter zatrobenta, da gre skozi ušesa. Potem se pa zasmije in ne ve, kaj bi še storil.

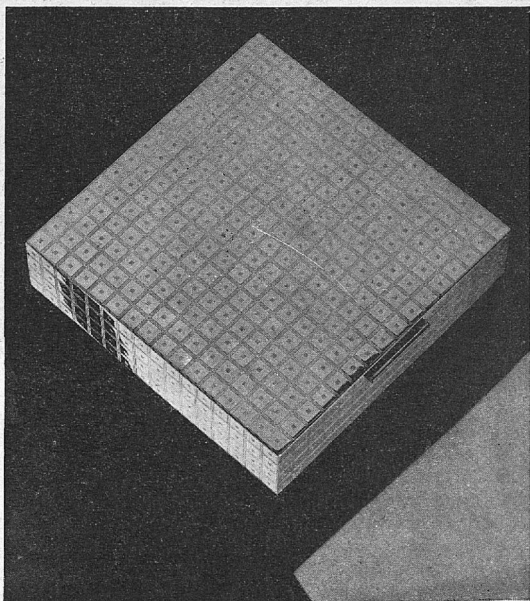
Delo Jele Wilfan

V širokem območju arhitekture se je v zadnjih desetletjih močno razvila dekoracija in z njo tesno združena umetna obrt. Nista prav za prav nikakšna novost, nasprotno, lahko ju imenujemo osnovo, iz katere so se razvile vse vrste likovne umetnosti. Nov pa je čas in življenje, novi so njegovi ljudje. Nova doživetja in spoznanja rode nove ideje. Tako so tudi izdelki umetne obrti vseh panog po zaslugi umetniško nadarjenih ljudi, ki so ji posvetili vse svoje delo, dosegli stopnjo pravih umetnin.

Ena naših stvariteljic na tem polju je odlična mlada umetnica gđč. *Jela Wilfan*. Njo je zadelo usoda večine naših umetnikov, ki so odšli študirat v tujino in se vrnili domov — znani in priznani med širokim tujim svetom — borit se za priznanje v svoji domovini.

Po dovršeni šoli v Ljubljani je odšla mlada Jela Wilfan polna idealnega pričakovanja na Dunaj iskat svoji nadarjenosti primerne izobrazbe. Vstopila je v privatno šolo «Wienerfrauenakademie» in si izbrala kot glavni predmet obdelavo metala. Obiskovala je to šolo tri leta in se seznanila z vsemi elementi umetne obrti. Da bi svoje znanje temeljiteje izpopolnila tudi praktično, je vstopila kot vajenka v delavnico umetnoobrnega podjetja in vztrajala v napornem delu celo leto. Bila je to doba trde preizkušnje za njen nežni značaj, toda prinesla ji je bogatih izkušenj.

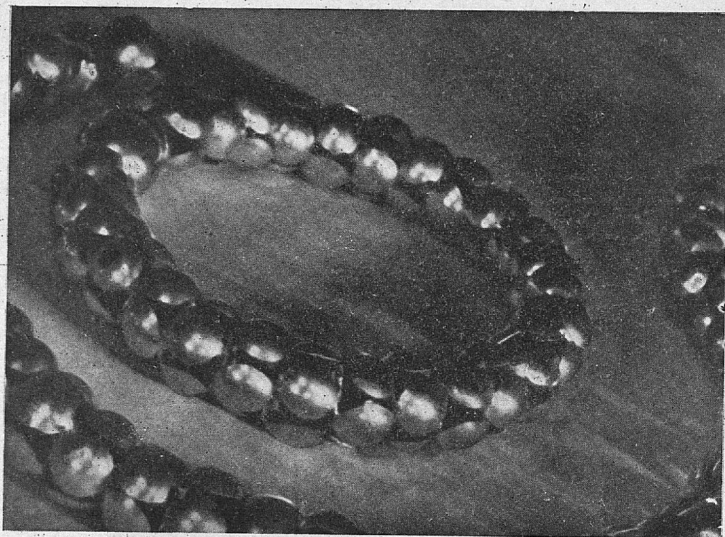
Vsa ta strokovna usposobljenost pa ni še dajala mladi umetnici dovolj možnosti razvoja. V nadaljnjem iskanju je vstopila v dunajsko «Kunstgewerbeschule». Šele tu je našla med profesorji in učenci sebi sorodne duše. Obiskovala je kovinski oddelek prof. Mayerja, obenem pa postala učenka prof. arh. J. Hoffmanna, pri katerem dela še sedaj po dovršeni šoli. V tem krogu se je razmahnil njen talent. Iz delavnic se je preselilo njeno delo v atelier, namesto umetnoobrnih izdelkov samih sestavlja in izdeluje zanje osnutke in načrte ter nadzoruje njih izvršitev.

Jela Wilfanova: Srebrna doza za smotke

Velika nadarjenost, fini umetniški čut in originalne ideje Jele Wilfanove so že v šoli vzbujale veliko pozornost. Njena dela — izbrani primeri dekorativnih predmetov, nakita, šatulj, igrač, tapet itd. — so najuspešneje zastopala njeno šolo na raznih razstavah. Zelo so jih pohvalili kritiki v svojih poročilih, tako tudi v dunajskih čeških časopisih o priliki razstave čeških umetnikov na Dunaju, katere se je udeležila tudi Jela Wilfan. A ne samo priznanje kritike, tudi razne prve nagrade je dosegla za svoje izdelke in načrte. Tako je dobila prvo nagrado za osnutke vzorčastih blag na mednarodni modni razstavi na Dunaju leta 1933.

Najzanimivejše priznanje pa je dosegla na svetovni umetnoobrtni razstavi v Milanu leta 1936., kamor je dunajska umetnoobrtna šola poslala najboljša dela svojih učencev. Italijanski kralj je izbral in odkupil krasno srebrno kaseto za cigare, okrašeno z originalnim ornamentom, delo naše Slovenke.

Jela Wilfanova: Srebrni nakit

Vztrajno delo prinaša gdč. Wilfanovi nove uspehe. Omenim naj njene ósnutke za ovitke, ki jih je izbral v natečaju pisatelj Hugo A. Bernatzik za svoji leta 1936. izišli knjigi «Lappland» in «Owa-Raha». Na lanski svetovni razstavi v Parizu pa smo imeli priliko občudovati njene originalne vzorce modernega nakita.

Vsa njena dela odlikuje umetniška zasnova in, dasi so nastala pod vplivom dunajskih škol, jim ni mogoče odrekati originalnosti, katero poudarjajo zlasti slovenski dekorativni elementi, ki jih uporablja in sestavlja po svojih izvirnih idejah. Upamo, da bomo kmalu imeli priliko videti izdelke gdč. Wilfanove tudi v Ljubljani.

Žena v poštno-telegrafsko-telefonski službi

Dne 2. januarja t. l. je Udruženje p. t. t. uradnikov, sekcija Beograd, priredila za vso državo brzozjavno tekmovanje in to na vseh aparatih, ki se v Jugoslaviji uporabljajo. Strokovni list Jugoslovanske p. t. t. prinaša o tej prvi jugoslovanski telegrafski tekmi sledeče podatke: Izmed 70 tekmovalcev je bilo 25 nagrajenih in to 20 telegrafistov in 5 telegrafistinj. Od teh petih pa so prejele tri prvo nagrado. Če vzamemo, da je med 70 tekmovalci bilo 19 žensk in 51 moških, je rezultat za ženske nadvse časten.

Na morzejevem aparatu je bilo nagrajenih 7 tekmovalcev. Tu se je plasirala tovarišica Marija Novicki s 5.251 točkami na tretje mesto.

Na simens teletip stroju se je plasirala tovarišica Nada Opsenica z 8.367 točkami na prvo mesto.

Na bodovem aparatu so bili nagrajeni trije tekmovalci, na prvem mestu tovarišica Evica Đurić s 5.307,9 točkami.

Na lynchovem aparatu je bilo nagrajenih 10 tekmovalcev in se je plasirala tovarišica Justina Frece s 5.808,6 točkami kot edina ženska tekmovalka na prvo mesto.

Na morzu se je nadalje plasirala še Jovič Danica s 3.385 točkami.

Zaposlitev žensk v p. t. t. stroki je po banovinah različna. V dravski je število zaposlenih žen nekako 50%, v savski malo nad 50%, v vseh ostalih banovinah pa pod 50%.

Odstotek ženske udeležbe na tekmi je z ozirom na žensko zaposlenost v p. t. t. službi na prvi pogled majhen. Če pa odštejemo od števila zaposlenih žen tisto večino žen, ki je izključena od specializiranja na aparatih, ker so zaposlene po majhnih poštah, kjer povsod prevladujejo žene, je tekmovalna udeležba žen velika.

S to številčno majhno udeležbo so pa žene dosegle rezultate, ki so navzočega gospoda ministra uverile, da žen v p. t. t. stroki ne bi smeli zapostavljati. Spoznal je istočasno krivice, ki se gode ženi v tej stroki, in obljubil je doseči potom specialnega amandmana ukinitvev numerus clausus-a. Rezultati tekme naj bi bili argumenti, s katerimi bo skušal utemeljiti svoj amandman.

Veliko dobre volje se pokaže ob raznih prilikah za zboljšanje položaja žen v p. t. t. stroki in vendar ni zaželeih uspehov.

Menda ni ženam v nobeni stroki prizadetih toliko krivic, kakor v p. t. t. Samó v Dravski direkciji čaka preko 45 služteljic in zvaničnic z uradniško kvalifikacijo že nad 10—15 let na prevedbo. Žene v p. t. t. stroki vsestransko izkoriščajo.

Najtežja manipulativna služba, kakor so blagajna, telefon in poslovanje s strankami, je od prvega leta pa tja do upokojitve, brez olajšav z ozirom na starostno dobo, delo žen. Vse majhne podeželske pošte, kjer sta nastavljeni 1 ali 2 uradni moči, so zasedene po ženah. Te pošte izkazujejo tolikšno zaposlenost, da bi morala biti povsod dodeljena še ena uradna moč. Že v frazo prehajajoči izgovor: «ni kreditov, ni osebja», sili te uslužbenke, da že leta vrše delo dveh. Nimajo niti nedeljskega počitka, ponajveč niti popoldne, kakor ga uživa vsaka služkinja; poštna uradnica na majhnih poštah nima v vsem letu enega prostega dneva. Čim večji so prazniki, tem več je dela. Uzakonjenih letnih dopustov že leta ne uživajo in zdravstveno propadajo.

Iz vrst poštnega osebja prihajajo obupni klici, toda nanje ni odziva. Nova proračunska doba je prinesla ženam nova razočaranja. Prevedba zvaničnic in služteljic se namreč lahko izvrši, če je dana budžetna možnost — te pa nikdar ni! V poštni stroki se nastavlja samo moški, kar ima za posledico, da morajo starejše uradnice z 20, 25 in 28 službenimi leti na začasno nadomestovanje. Ženskega naraščaja ni, moške pa, ne vem iz katerih vzrokov, zelo redko uporabljajo začasne dodelitve. Nihče ne pomisli, da je žena v določeni starostni dobi potrebna miru, niti se ne sprašuje, zakaj je toliko predčasnih upokojitev žen v p. t. t. stroki. Na račun žen se vrši nezdravo štedenje. Okrnjene so pri prejemkih, obremenjene z dvojnimi delom in to brez počitka in dopustov.

Marsikdaj si mislijo žene, ali bi se ne našla za njihovo nadštevilo socialnejša odstranitev! Žive ne morejo v grob. Mladina si ne more ustvarjati lastnih ognjišč, ker je zaslužek komaj za skromno preživljanje enega, ne pa družine. Če pa računa na obojestranski zaslužek, je to tvegan račun, ker je treba pomisliti na znižanje prejemkov in redukcije.

Postopanje z ženami kaže, da jih je preveč na svetu. Zato naj bi se njih usoda zaključila že z rojstvom, da bodo oni, ki žive, živeli življenje človeka, če res kljub narodnemu bogastvu ni mogoče, da se preživljajo vsi — človeško! Življenje, kakor ga mora živeti večina sedanje mladine, ki izrablja vse svoje mladostne sile samo za dosegó koščka kruha, pa že ni vredno življenja.

Dr. Ivan Lah je umrl

Marja Boršnik

Spadam v tisto generacijo licejk, ki smo dobile Laha za slovenščino koj prvo leto, ko je nastopil kot suplent na našem zavodu. Zvedele smo, da je prišel od nekod iz širšega sveta, da je v vojni veliko trpel, da je neozdravljivo bolan in da je pesnik. Vsa njegova pojava je bila takšna, da je potrjevala te naše vesti, ki smo si jih nakradle o njem od vsepovsod: črni, z rahlimi belimi nitkami preprejeni lasje, lepe modre oči, širok klobuk in velika črna pentlja pod vratom, širokopleča postava, nekam trda hoja, — tako nekako smo si štirinajstletnice v duhu predstavljale Prešerna in Lah mu je na las podoben. Kako bi ne bil pesnik! Zlasti še, ker je toliko trpel in ga je krogla ranila, da ne bo nikoli več popolnoma zdrav.

Na mah si je osvojil naša srca, imel je vse pogoje, da postane naš romantični junak. Če je izostal kak dan iz šole, je dobival cele šope rož na dom in neredko se je zgodilo, da je kako dekletce čakalo za oglom, da ga je moglo srečati in mu za hipec pogledati v oči.

V šoli je profesor zmajeval z glavo nad našo nevednostjo in našim neznanjem. Brali smo Stritarjevo antologijo, kar mrgolelo je tujk in učenih izrazov, ki jim nismo vedele pomena. Nekdo se je zgražal nad pedagoško metodo suplenta: s četrtošolkami obravnava knjigo, ki bi jo komaj maturantke razumele. Jaz pa od tistega časa vem, da je razumevanje in nerazumevanje nekaj čisto relativnega. Nikoli v življenju mi ni prišel Stritar tako blizu kakor tisto leto. Če se človek loti dela z ljubeznijo in z zanimanjem, zmore čudeže. Ne vem, kako je bilo z drugimi, zase vem, da sem ob Lahovih urah vedno znova zardevala nad svojo nevednostjo in da sem jo skušala zamašiti, kjer se je dalo. O vsem mogočem nam je govoril: o dubrovniškem slovstvu pa o ruskih in čeških pesnikih, o pomembnejših svetovnih umetnikih in znanstvenikih —, nikoli nisem skušala doma obnavljati njegovih ur, pa so mi bile še na univerzi prav dobra podlaga. Imel je to dobro lastnost, da je bil stvaren, nazoren in preprost — kaj naj študent z globokoumjem, ki ga ne zmore dojeti.

Najbliže nam je prišel, ker je tako prirodno z nami občeval, kot da se samo po sebi razume, da smo mu povsem enake. Nepremostljiva distanca, ki je po večini še dandanes med profesorjem in učencem, je največ kriva nerazumevanja z obeh strani. Lah pa je razumel tudi naše «špase», zato je marsikaj zvedel, česar kot profesor ne bi bil smel. Sam je pomagal peti «licejsko himno», zaradi katere bi bila avtorica kmalu letela iz šole, ker si je pač nekatere «mučitelje» v njej preveč privoščila, in ko je nekoč opazil, da smo pred njegovo uro zaklenile součenko na balkon, se je delal, kot da je ne vidi, čeprav je reva vso uro promenirala pred našo šolsko sobo mimo naših šolskih oken z dežnikom v roki, da se je grela in obranila dežja.

Polno študentovskih dogodivščin mi brodi po glavi in mi s svojo toplo, živo prostostjo brani, da bi se poglobila v zadnje srečanje z Lahom. Bilo je to težko, bolešno srečanje. Takrat sem njegovo osamelost občutila tem teže, ker jo je prikrival z nepri-siljeno, naravnost otroško vedrino. Kot da noče zrušiti vere v življenje, ki jo je nekoč v tolikšni meri dajal.

Čeprav je bil mesece in mesece zapisan smrti, je delal skoraj do zadnjega. Z nadčloveško silo se je upiral poginu. Ta sila se odraža v njegovi plodovitosti; bil je eden tistih umetnikov življenja, ki mu za delo umetnosti ni več dosti preostalo. Po stilu je bil romantik, njegovo delo je današnjemu času odmaknjeno, oris njegovega življenja pa bi utegnil postati najprepričljivejša od vseh njegovih romantičnih zgodb.

Kot da je Lahova smrt simbolična: nič več ni romantičnih junakov, nič več ni tako brezskrbnih, vseh muh polnih, poetičnih licejk. Vse pretrezna, presiva so pota mlade generacije.

Majhen dogodek

R. K

Pred «Figovcem» smo čakali na tramvaj, ki bi nas zapeljal proti Št. Vidu. Iz nizkih, temnih oblakov je neprestano drobno deževalo in v takšnem neprijaznem vremenu je čakanje na prostem še posebno neprijetno. Toda to vse skupaj je itak vsem znano in samo zato se gotovo ne bi spleščalo pisati teh vrstic.

Nekaj drugega je: med čakajočimi je bilo tudi mlado dekle, prav za prav mlada žena, ki se je z eno roko stiskala za desno spodnjo stran trebuha, z drugo pa se je držala starejše gospe okrog vratu, tako da je bolj visela kot slonela na njej. Mlada žena je bila videti zelo slaba. Voščena hledica njenega obraza je kazala, da mora biti nekaj bolna.

No ja, boste rekli, bolna mlada žena, ali je to kaj čudnega . . .

Ko je naposled privozil tramvaj, smo nekateri brez ozira na bolno ženo in njeno spremljevalko stopili vanj, drugi pa so pomagali bolni ženi vstopiti. Morala se je pri tem zelo utruditi, kajti ko je sedla, je imela na obrazu močno rdečico. In še bolj krčevito je stiskala trebuh.

Med vožnjo se je kmalu začel med spremljevalko bolne žene in ženami, ki so posele v njeni bližini ali njej nasproti, pogovor. Mi, ki smo bili bolj oddaljeni od njih, radi ropotanja tramvaja tega pogovora sicer nismo mogli v celoti slišati, toda toliko smo le razumeli, da je bila mlada žena v bolnici, da je prišla pravkar iz nje in da sta ona sama in njena spremljevalka ogorčeni nad razmerami v bolnici. Bolna žena se je sicer le tu in tam s kakšno besedo vmešala v pogovor, zato pa je bila njena spremljevalka, očitno njena mati, gostobesednejša.

Ker, kot rečeno, mi oddaljenejši nismo vsega razumeli, sem že čakala pripravnega trenutka, da bi katero od bližje sedečih vprašala, kaj je bolni ženi in kako je bilo v bolnici.

Toda kot bi slutil, kaj nameravam, je mlajši, slabo oblečen gospod, ki je sedel poleg mene in ki tudi ni mogel slediti pogovoru, vprašal svojo sosedo, ki je govorila s spremljevalko bolne žene:

«Kaj pa je bilo gospodični?»

«Na slepiču je bila operirana.»

«Aha», je dejal gospod. «Kdaj pa, če smem vprašati?»

Tega žena sama ni vedela. Že je hotela vprašati spremljevalko, toda ta je sama začela pripovedovati mojemu sosеду, čim je videla, da se zanima za usodo njene varovanke:

«En teden je bila notri po operaciji.»

«En teden samo?!» se je napol začudil gospod.

«Veste», je nadaljevala spremljevalka, «notri ni za vzdržati. Takoj tretji dan po operaciji so jo dali ležat skupaj z neko žensko, ki je imela hudo vročino.»

«Zakaj pa to?» je naivno vprašal gospod.

«Ni dovolj postelj. Sedemdeset ljudi je ležalo na štiridesetih posteljah.»

«Dvainsedemdeset», jo je prekinila bolna žena.

«No vidite — dvainsedemdeset. Zdaj pa veste, kako je. Dosti jih spi kar na stolih, sede, ali pa v vozičkih.»

«Za to nimajo denarja . . .», se je razburila ena od žen.

«Ponoči so prinesli stol, da sem imela lahko roko na njem, da mi ni s postelje visela . . .», je rekla bolnica.

«Veste, ko so tako ozke postelje, pa še po dve ali pa več bolnic v eni», jo je izpopolnila spremljevalka.

Mož, ki je vprašal, je vzel iz žepa časopis in konček svinčnika in si vse te podatke sproti zapisoval na robove časopisa.

«Sestra pa mi je pozneje stol vzela, ker so ga drugje rabili», je spet rekla bolnica. «Sestre so tudi sirote. Dve sta za sedemdeset ljudi. Saj ne zmoreta dela», je pojasnjevala tretja.

Peljali smo se čez dvotirno železniško progo na Gelovški cesti, kjer vozi, ali bolje leze tramvaj kot kakšna gosenica preko tračnic, toda vzlic temu prav temeljito pretrese vse potnike. Slučajno sem ravno med najhujšim tresljajem pogledala bolno ženo. Njen obraz je bil spačen od bolečin, ki so jih ji prizadejali tresljaji preko tračnic, in tudi pozneje je pri vsakem sunku stisnila zobe in napol zamižala. K sreči je bila kmalu doma. Tudi žene so počasi izstopale in z njimi mož, ki si je zapisoval podatke.

Ko sem prišla jaz sama domov, sem si tudi takoj ves dogodek zapisala. Ne morda zato, da bi prehitela moža, ki si je že v tramvaju delal zapiske in ki jih bo pozneje gotovo kje priobčil, temveč zato, ker se zavedam, da premnogi še ne vedo, kaj je ljubljanska bolnica in da je tem boljše, čim prej jo vsi spoznajo.

Anketa o ženski volilni pravici

(Odgovore na ankete bomo objavljali ne glede na to, ali se z njimi strinjamo ali ne, in zanje ne odgovarjamo.)

XI.

Vprašanje ženske volilne pravice moramo najprej postaviti na realna tla, samo tako nam bo mogoče vzbuditi pravo zanimanje zanj med ženstvom.

Dokazati je treba, da je ženska volilna pravica potrebna, ker je koristna.

Treba je torej, da stavimo konkretna vprašanja. Zakaj nam je ženska volilna pravica potrebna?

Da v nastalih socialnih razmerah postavimo svoje življenje, delovanje in nehanje v sklad s slednjimi. To pa ni mogoče drugače, kakor v parlamentu, kjer se kujejo zakoni, sedaj brez nas.

So ljudje, ki si mislijo, da je delo žen izven doma nekaj začasnega. Sliši se iz teh ali onih ust večkrat naslednje: V današnjih časih, ko mora ženska večinoma težko delati, da pomaga vzdrževati družino, itd. itd. . . .

Žal jih je malo, ki se zavedajo, da s tem lažejo. Ali ženska dela samo danes? Ali ni delala vso preteklost in ali upate, da ji ne bo treba delati? Ali pa, da bo samo gospodinja in mati?

Iluzija je to in zmeta. Pribijmo enkrat za vselej: Ženska ni bila nikoli samo gospodinja in mati. V tem pa ne glejmo na oni majhni odstotek dobro situiranih družin, kjer še pri gospodinjstvu ženo podpre posel, če ji že naravnost ne odvzame tudi to delo, temveč glejmo na maso ženstva. Ta masa žensk je vedno delala, samo v drugačnih okoliščinah in v vseh dobah primerno tedanjimi socialnim razmeram, da se je preživljala, in pogosto, da je preživljala družino, ako je to bilo potrebno.

Za opisovanje zgodovine tega dela bi bilo potrebno celih knjig, za dobro razumevanje pa ni to niti potrebno. Vprašajmo naše matere in babice, kako so se preživljale one in njihove prednice, in si bomo ustvarile jasno sliko. Kmetice, perice, branjevke, cvetličarke, sezonske delavke na kmetijah, male trgovke in rokodelke. Vse to so bile one pred poroko in le redko jih je slednja odtrgala od tega dela, kajti možje so bili večinoma hlapci, kmetje, obrtniki, mali trgovci, sezonski delavci, rokodelci in njihove plače so bile majhne, bolniških blagajn ni bilo in ne socialnega zavarovanja. Zato pa posebno žene malih kmetov in sezonskih delavcev sploh niso mogle opustiti svojega dela, ker bi sicer družina stradala.

V tržaški okolici si n. pr. srečal zakonske pare, kjer je bil mož zidar ali kamnosek, žena perica, branjevka ali se je bavila s peko in prodajo kruha (v Škednju).

Svoje delo pa so tedaj žene večinoma opravljale doma, zato niso toliko občutile potrebe zakonov, ki bi jih ščitili, n. pr. v primeru materinstva, pa tudi svet ni bil še na sedanji stopnji civilizacije. Čim so se pa socialne razmere pričele izpreminjati, čim bolj se je izpopolnjeval stroj, tem bolj so se pričele izpreminjati tudi domače razmere. N. pr. peric, ki perejo doma, je vedno manj, zato so pa stopile v mehanične pralnice; radi higienskih predpisov jih je malo, ki se sedaj bavijo s peko kruha, zato pa je več mehaničnih pekarn, kjer so kot uslužbenke.

Novo nastale socialne razmere so nam dale celo vrsto zdravnic, profesoric, uradnic, učiteljic, vrtnic, bolniških sester in strežnic, blagajničark, baristik in prodajalk, itd. Ker si pa tudi te izbirajo zakonske druge med moškimi na njim enaki socialni stopnji in je njihova plača večinoma nezadostna in mesto večkrat nestalno, skušajo tudi po poroki obdržati svoja mesta ali pa se tja vračajo, ako jim materinstvo začasno zabrani udejstvovanje izven doma.

Ženska mora danes delati, bodisi v fašistični bodisi komunistični ali demokratski državi, kot je delala njena prednica v preteklosti in nikjer se danes ne postavljajo temelji, na katerih bi se moralo zgraditi novo življenje, ki bi pustilo žensko samo v domačem krogu ter ji odvzelo vse dolžnosti izven doma. Zato pa proč z onim starim naukom, ki nam je ustvarjal iluzije, ko so nam domači pravili: Pripraviti se moraš na ta ali oni poklic, za primer da se ne poročiš . . . Kakor da bi poroka pomenila vedno konec in ne večkrat šele pravi začetek poklicnega dela.

Če računamo torej na to, da se poklicnega dela ženska ne bo mogla morda nikoli osvoboditi, pride tudi najpreprostejša med nami do prepričanja, da je naše udejstvovanje tam, kjer se potom zakonov ureja, odloča in daje smernice celotnemu narodovemu življenju, neobhodno potrebno.

Ko pridemo do tega ter začnemo razmotrivati vse položaje sodobnega ženstva, se eden za drugim nizajo pred nami vsi problemi doma, šole, družbe in nam odprejo široko polje za naše udejstvovanje.

So to problemi, ki se ne dajo več reševati v ozkem krogu tega ali onega dobrodelnega ali prosvetnega društva, kjer se nam milostno dovoli delovanje, kjer pa navadno ni zadostnih sredstev.

Človeška družba vedno več zahteva od žene. Razne Gretchen, Beatrice, Laure in Julije so že zdavnaj prišle iz mode. Zahteva se izobrazba, prisotnost duha, sposobnost, itd. Zato pa ni mogoče, da se od nas zahteva, da se zadovoljimo s tem, da ostanemo v rezervi, za slučaje potrebe v izvanrednih časih, kot n. pr. v slučaju vojne.

Zahtevati moramo, da nas pripuste k resnemu delu v našem interesu, pa tudi v interesu naroda in človeštva.

Pavla Josipova, uradnica.

XII.

Teško, skoraj neverjetno se zdi, da moramo danes zakonodajalca, parlament in ministre prepričevati in jim dokazovati ali so žene sposobne, da odločujejo o svoji usodi ali ne. Ali jim niso dokazale žene vsega sveta, da so popolnoma dorasle moškim. Res tragika je, da žena advokat, arhitekt, zdravnica, žena na najodgovornejših mestih, delavka, ki s svojimi žulji preživlja vso družino, ne more sodelovati pri snovanju zakonov.

V borbi za žensko aktivno in pasivno volilno pravico moramo sodelovati skupno ne glede na versko ali politično prepričanje.

Delavka. Ljubljana.

XIII.

Z velikim zanimanjem spremljam Vašo anketo o ženski volilni pravici. Zdi se mi, da ima ta prevažna anketa veliko premalo odziva. (Posebno, ako ste dobili samo one odgovore, ki so bili objavljeni v «Ženskem svetu».) To je ponovni dokaz, da je še veliko, veliko slovenskih žen nezavednih, ki trdijo, da je vse dobro in prav, kar naredo moški.

To moško dobroto občutimo najbolj me intelektualke, morda tudi one same, samo, da se tega ne zavedajo. Zato moramo vse žene in dekleta takoj začeti z dejanji (kakor je to tudi poudarila ga. Minka Krofta, s katero se popolnoma strinjam!), t. j. moramo začeti prebujati našo ženo. Vsaka naročnica «Ženskega Sveta» naj bi prebudila vsaj eno ženo ali dekle z govorom ali z «Ženskim Svetom». Naj ne bo izgovorov, da nimam časa. Gotovo ima vsaka žena vsaj eno urico časa, da malo «poglepeče», pa naj bi to urico porabila za ženske pravice. Torej ne čakajmo, pričnimo! Vodi naj nas načelo: «Vse slovenske, vse jugoslovanske žene združimo se in zahtevamo svoje pravice!»

Brezposelna intelektualka.

Emancipacija in žene

Inka Šušteršičeva

Ta članek nam je bil oddan že, preden smo začeli z anketo, vendar je tudi nekak odgovor nanjo. Ur.

Že sama beseda emancipacija povzroča v marsikaterem moškem hud odpor, ker pod tem pojmom razumeva boj, borbo med možem in med ženo za premoč in nadvlado.

Emancipacija pomeni po naše osvobojenje izpod moške samovlade, ki je prvotno svobodno in enakopravno ženo ponižala v sužnjo, s katero je smel mož popolnoma razpolagati. Zanimivo je prav to, da je žena čim dalje bolj zatirana, čim bolj se pojavljajo znaki civilizacije. Pri divjakih in barbarih do srednje stopnje barbarstva ima žena svoboden in celo zelo spoštovan položaj. Že pri barbarih višje stopnje pa se pojavi preobrat. Ženo vse manj cenijo in končno najdemo tipično obliko suženjstva v starorimski družini. Tu nima žena več nikakih pravic, ne sme se udeleževati razgovorov in zabav, ki jih poseča mož, nima lastnine, temveč je sama povsem last moža. Mož jo lahka proda, zamenja ali celo ubije, ako mu je nezvesta. Medtem pa je za moža nezvestoba nekaj samo ob sebi umevnega in si često poleg žene nakupi še suženj ter živi tudi z njimi. S časom, s razvojem višje civilizacije se je ta položaj res da omiljeval — in žena je dobila čim dalje več svobode; kupovanje in zamenjava žen sta bila prepovedana, mnogoženstvo odpravljeno, toda žena je vendarle ostala možu predvsem orodje — roditeljica otrok in služkinja. In to mu je prav za prav še danes. Pravic ima pa le bore malo. Pri nas n. pr. žena še danes ne dobi potnega lista brez dovoljenja moža, nima volilne pravice, itd.

Ali res ženina želja: biti svobodna in možu enakopravna, pomeni neizprosni boj moškemu? Morda v krajih, kjer je možki neomejen gospodar žene, kjer je žena še vedno v pravem pomenu besede sužnja. Kjer pa je žena prav toliko ali vsaj približno enako cenjena kot mož, je le naravno, da se žena zaveda svoje enakovrednosti in se poteguje za popolno enakopravnost z možem. S tem ni rečeno, da mora od moža zahtevati, da ji briše posodo, tudi ni njena enakopravnost v tem, da hodi sama v kavarno, da kadi in ponočuje. Le njen odnos do moža naj bo svobodnejši ter vse njeno življenje manj utesnjeno v predsodke. Toda njena enakopravnost sega še mnogo dalje, saj si je s pravico, da bo možu enaka, nadela tudi iste dolžnosti. Enaka v delu, v borbi, trpljenju, enaka tudi, kadar je treba pogledati življenju v oči!

Nikjer ni dokaza, ki bi nas uveril, da je žena v kakršnem koli pogledu šibkejša. Koliko fizične moči zahteva često njeno gospodinsko delo! Ruska žena celo v trdnem delu v rudnikih ne zaostaja za svojim moškim tovarišem. Ameriška žena, pokojna Amelia Earhart, je s svojim poletom čez Tihí ocean pobila rekord moškega. Pa niti ni treba iskati primerov tako daleč. Naša marljiva slovenska kmetica s svojim možem obdeluje zemljo — ali ni to najlepši primer njene popolne enakovrednosti. In če vrši še poleg tega gospodinska dela in se bavi, kolikor ji dopušča čas, z otroki, z njihovo vzgojo, je to pač znak njene velike energije in vztrajnosti, s katero moža celo prekaša.

Še manj utemeljena kot zapostavljanje njenih telesnih moči bi bila trditev, da je žena po naravi manj inteligentna, manj nadarjena. Učni uspehi v poedinih šolah dokazujejo, da dekleta napredujejo bolje, bodisi da so marljivejše, bodisi da hitreje ali bolje dojemajo stvarino kot moški. Rezultati izpitov govore v prilog ženam, ki večinoma prihajajo tudi bolje pripravljene. Na vseučiliških redko najdete ženo, ki študira sedem — osem let. V praksi se povsod žena zdravnica, znanstvenica, vzgojiteljica ravno tako plodonosno in uspešno udejstvuje kakor njen moški tovariš. In še posebej navajam ženo-sodnico, ki se pogosto zna bolj posvetiti svojemu poklicu in se osebno približati človeku — ako je res rojena za ta poklic — kot pa njen moški tovariš, ki ga dostikrat vrši le kot suhoparen in strog suženj paragrafa. Za nas pa je vendarle bolj važen individuuum — človek, kot pa suhoparen paragraf v zakoniku. Posebno v zadevah, ki se tičejo nas žensk, n. pr. nezakonskih mater itd., bi ne smeli odločati moški, saj se le žena ume poglobiti v dušo žene!

Tudi trditev, da žena s tem, da vrši samostojen poklic, odjeda možu kruh, je neopravičena, saj nam sposobnih ljudi obeh spolov še vedno tako primanjkuje! Praktične izkušnje pa so dokazale, da marsikatero delo vrši žena celo vestneje kot mož.

Iz tega razloga je samo želeti, da se žena osamosvoji in zave, da more kot član človeške družbe in kot žena tej družbi mnogo koristiti, če hoče svoje sile usmeriti v dobro, v korist celote.

Žena, mati je otroku prva učiteljica, ona mu vcepi temelje vzgoje, svoje nazore, ustvari mu tako rekoč značaj! Ona je vzgojiteljica bodočega človeka! Ali nismo grešili napram bodočemu človeku, kar smo grešili nad ženo? Kako bo nesamostojna žena vzgajala družbi, človeštvu samostojen, odporen, jeklen značaj? Ali bo sužnja rodila svobodne ljudi?

Zato je tem manj razumljivo, da se celo med inteligenco najdejo ljudje, ki emancipirani, enakopravni, svobodni ženi odrekajo možnost, biti mati — češ da se kot poklicna žena ne more posvetiti materinstvu tako popolno kot žena gospodinja. Saj se žena tej nalogi nikoli ne more odtujiti, ker je rojena zanjo, ter je in bo to vedno njen najgloblji smisel. Odreči ženi pravico do materinstva, se pravi porušiti njeno najgloblje bistvo.

Nekateri trdijo, da emancipiranka svobodneje, brez predsodkov ljubimka, čeprav je poročena. Po mojem je to povsem odvisno od značaja in narave, prav kakor je to pri možu. Le da moškemu tega ne zamerimo toliko! Ali pa mislite, da je moškemu tako svobodno ljubimkanje v odliko? V bistvu je to prav isto kot pri ženi; napaka v značaju moža ali žene — za oba enako grda. Toda z žensko emancipacijo to nima prav nikake zveze. Ta žena, ki ljubimka kot emancipiranka, bi ljubimkala prav tako tudi, če bi ne bila emancipiranka, samo bolj tajno, na skrivaj. . . . Ali žene prej niso grešile? Seveda so. Toda prav ženina težnja po enakopravnosti dokazuje, da se je ljubčka že davno naveličala in da hoče pred vsem tovariša in sočloveka. Žena čuti, da je dovolj močna, da se možu ob strani bori z življenjem.

Ali pa naj bo tudi v odnosu žene do moža in narobe večna borba za prevlado, kakor je ta borba med možmi in narodi? Ali se ne moreta oba ramo ob ramo boriti za boljšo bodočnost človeštva? Ali pa moramo priznati, da sploh ne moreta eksistirati niti dva človeka, celo različnega spola, ki bi neprestano ne vodila medsebojnega boja za premoč in videla drug v drugem samo tekmece, nasprotnika. Ali je potem sploh še kaj na svetu, v kar moremo verjeti, če se mož boji žene, da mu ne zraste čez glavo ter ne iztrga oblasti iz rok, in žena trepeta pred možem osvoviteljem, vladarjem, lastnikom? In če čutita, da sta si kljub skupnemu življenju prav za prav tuja, ko najde mož v ženi sicer izborno gospodinja, ljubečo ženo, žena pa v možu ljubečega soproga, skrbnika, zaščitnika, a šele na koncu nekje — ali pa sploh ne — sočloveka, tovariša.

Brez dvoma tudi mož želi, da bi se z ženo medsebojno našla in hodila kot resnična tovariša po skupni življenjski poti, toda najbrže se še ne zaveda, kako nujno potrebna

za njuno skupno pot in medsebojno razumevanje je ravno njena osamosvojitve. Samo enakopravna žena bo lahko možu vredna tovarišica.

Krivda, da žena še ni dosegla popolne enakopravnosti, pa je tudi v razmerah naše dobe. Mnogo je kriva naša brezobzirna borba za obstanek in nič manj današnji hitri tempo življenja, ki nam ne pušča časa, da bi se ustavili ob teh problemih in se dokončno poglobili vase ter iz sebe v — bližnjega.

Poročila in kritike

Ljubljansko gledališče. Drama. Streicherjeva veseloigra *Zadrega nad zadrego* je prišla na oder kot mašilo in bi ne bilo nič škode, če bi bila izostala. Cenena komika je v temperamentni Kreftovi režiji in ob realistični igri vseh nastopajočih sicer našla pri občinstvu huren odziv.

Konec gledališkega leta, ki neredko izpričuje izčrpanost tako v uprizoritvah kakor v sporedu, je letos s štirimi zaporednimi *slovenskimi* deli ustvaril nov vzgon in prinesel skoraj najlepše večere vsega leta. Obžalovali smo samo, da se jim ni mogla pridružiti še napovedana Kreftova Velika puntarija, ki jo je občinstvo pričakovalo z mrzličnim zanimanjem.

Umetniški dogodek posebne vrste je prinesla uprizoritev optimističnega dela sodobnega ruskega pisatelja *V. Svarkina Izpit za življenje*, ki je utrdilo sodbo, da doseže umetnost svoj pravi višek in namen tam, kjer vzbudi veselje do življenja in vero v bodočnost. Ob tem delu je človek začutil moč pravega Gogoljevega potomstva, oplojenega ob vseh poznejših zdravih tvorcih velike ruske literature in močne individualne osebnosti.

Po miljeju spada *Izpit za življenje* v vrsto del iz vzgojne literature, ki je v zadnjem času zajela dobršen del dramatike in prispevala pomembne rezultate v razvoju šolstva in vzgoje. Švarkin prinaša v tem pogledu globoke nove etične in socialne zaključke: Dijaki so profesorju prav tako potrebni kakor profesorji dijaki. Vsak človek je vzgojitelj in učenec v isti osebi in bistvo vzgoje ne tiči v predpisanih vzgojnih sredstvih in načelih, ampak v pravilnem razumevanju, ljubezni in odgovornem čutu za dolžnost do sebe in svojega bližnjega, pri čemer se je predvsem treba zavedati, da hodita šola in življenje vzporedno pot.

Režiser ing.-arch. Bojan Stupica je brutalnim realističnim prizorom posvetil prav toliko razumevaloče pažnje kakor romantično liričnim vstavkom; izkopal je iz dela močnega ruskega duha ter njega vseobči značaj in igralci so zaživel podvojeno življenje. Nablocka in Skrbinšek sta kot predstavnika stare generacije ustvarila lika, ki jima v vernosti življenja ni primere. Med študenti sta Vida Juvanová s šepavo Ljubo in Sever z izpreobrnjenim Stjepanom Iljinom prerasla sama sebe. Močna je bila tudi Mira Danilova kot žena profesorja Strahova in Jan kot profesor Verhovskij v novi vrsti vloge je pokazal, da leži moč njegove umetnosti v podobnih karakternih vlogah.

Po Karlu Čapku in Františku Langerju, ki sta v Ljubljani častno predstavila moderno češko dramo, smo sedaj spoznali še tretjega sodobnega češkega dramatika *Emila Synéka* z njegovo *Nočno službo*. Dejanje *Nočne službe* je močno osredotočeno, daje videz novinarske reportaže in je spretno dramatsko napeto. Urednik nekega lista prejme vest o avtomobilski nesreči, pri kateri je družba bogatega tovarnarja povozila uboega mlekarja. Sledi borba prizadetih krivcev zoper posledice zakona, ob čemer razgalja pisatelj moralno krizo današnje družbe in dviga moč idejne pravice in čistosti. Kljub vnanjemu tragičnemu zaključku ima tudi *Synekova* drama etično optimističen konec.

Režiser Bratko Krefc je s potenciranim tempom naglico, s kakršno se dogajajo podobna dejanja v življenju, še pospešil, in uprizoritev je bila kakor spreten filmski posnetek kratkih ur novinarjevega življenja. Občinstvo je delo zajelo in igralci so igrali z živim temperamentom. Najmočnejši lik je postavil Kralj z žurnalistom Štefanom.

Prepričevalna sta bila tudi g. Levar v vlogi tovarnarja Herza in ga. Severjeva kot njegova žena.

Izredno pozornost je ob prisrčni in iskreni proslavi Bratinovega jubileja doživela izvorna domača novost *Lopovščine* mariborskega odvetnika in pisatelja g. *Maksa Snuderla*, ki bi zaradi svoje cene zaslužile pot preko slovenskega odra.

Snuderlove lopovščine so trije skeči z epilgom, katerih dejanje se dogaja na advokatovem domu, v zdravnikovi ordinacijski sobi, pri notarju in za gledališkimi kulisami. V njih rešuje avtor — mestoma v zelo juridičnem slogu — ob močno aktualnih dogodkih vprašanja zakona in vesti, pri čemer mu je edino merilo etična višina. — Spretna režija Bratka Krefta je pripomogla predstavi do prodornega uspeha. Med igralci se je močno uveljavil jubilent g. Valo Bratina, a tudi ga. Mira Danilova in g. Jan sta podala umetniško izoblikovane like.

Zadnja premiera letošnjega leta je bila uprizoritev *Gogoljeve Zenitve* v režiji gosпода Cirila Debevca. Ženitev dela vtis nedokončne izdelanosti, vendar je tudi vanjo kakor v Revizorja Gogolj vložil toliko prikrite tragične resničnosti in vidnega, otipljivega humorja, da ji je ob skrbni uprizoritvi, kakršna je bila ljubljanska, uspeh že vnaprej zagotovljen. V ospredju je stal ves večer g. Daneš v vlogi preplašenega ženina Podkoljossina, ki slednjič po nepozabnem prizoru na nevestinem stanovanju skoz okno ubeži mnogo obetajoči sreči v zakonu. Ga. Nablocka je bila nedosežna posreduvalka Fjokla, Ančka Levarjeva prav izrazita Agafja Tihonovna in gospodje Cesar, Sancin in Plut posrečeni ostali trije snubci.

T. S.

Knjige mladinske matice v letu 1938. Mladinska Matica je zopet podarila otrokom tri lepe knjižice.

Venceslav Winkler je v *«Hribčevem Gregcu»* prikazal kos življenja v slovenski vasi v času, ko je slovenski kmet preživljal najžalostnejši del svoje temne zgodovine. Globoka ljubezen odseva iz dela, ljubezen treh Hribčevih fantov do doma, do očeta in matere, do vsega zatiranega rodu. Tako veliko trpljenje je zajelo mlade Hribčeve, da opazimo: To niso več otroci, ne smejejo se in ne jočejo, kakor močje so, preizkušeni v trpljenju, resni in preudarni. V povesti je toliko lepih prizorov, da težko izločiš najboljšega. Gotovo je eden najmočnejših prizorov v gradu, ko mati in Gregec prosita za očeta, katerega je oskrbnik zaprl. Zelo lep je prizor v krčmi. S prihodom Turkov se dejanje zgosti in zaplète, a še vedno neprisiljeno in gladko teče. Zelo močan je konec, ko ponudi oskrbnik Hribčevim devet beneških cekinov v zahvalo, ker so mu rešili življenje. Pisatelj citira: «To se moti grajski, če misli, da bodo planili po zlatu. Življenje je le vredno več kot devet cekinov.»

Jezik je preprost in poln dobrih kmečkih primer in izrazov. — *«Hribčev Gregec»* je ena najlepših povesti, ki jih je MM dala otrokom in bo doraščajoči mladini najljubši prijatelj in najboljši učitelj. Maksim Sedej je svojimi slikami delu dal najboljši okvir.

Dolga pesem o prigodah *«Grajskega vrabca»* Davorina Ravljena je namenjena najmlajšim in že z naslovom potrdi tendenco, da se mladinski pisatelji v spisih namenjenih mladini najraje lotijo snovi živalskih motivov. Delo bo otrokom ugajalo, pogrešali pa bodo najbrž bolj razgibno in napeto dejanje, ki je deloma predolgočasno. Dobra stran dela je, da se lepo bere in so rime neprisiljene. Slike Hinka Smrekarja so delu primerne in dokaj dobre, naslovna stran pa je precej neokusna.

Oskar Hudales je v svojih *«Zgodbah o bombažu»* izvrstno rešil težko, a hvaležno nalogo, da prikaže otrokom neko popolnoma novo življenje, nov širok svet, ki ga otrok težko zajame vsega. Pisateljji neradi pišejo otroku o problemih trgovine, borze ali socialnih vprašanjih, ker vedo, da se bo otroku zdela snov prazna in nerazumljiva. Hudales nam v svojem delu o vsem tem govori v taki obliki, da je povest razumljiva vsakemu otroku, da se bere prijetno in razumljivo kakor niz zgodbic. Bombaž — belo zlato je središče teh zgodbic, ki govore o težkem delu na prostranih poljih, govore o tvornicah, parnikih, o skritih, poštenih in nepoštenih zakulisnih kupčijah, torej o svetu, katerega

otrok niti slutil ni. Za mnogo, mnogo spoznanj bogatejši postane otrok, ko prebere to knjigo. Zgodbe o bombazu mu odpro nov svet in če je bil to namen pisateljev, ga je v polni meri dosegel.

Knjige Mladinske Matice toplo priporočamo materam, ki žele, da hero njihovi otroci zdravo, lepo čtivo.

Eve Curie: Madame Curie. Eve Curie, hčerka znanih najditeljev radija, je izdala zanimivo biografsko knjigo o svoji materi Mariji Curie-Sklodovski. Med biografskimi deli, ki so v poslednjih letih postala nekaka literarna moda, je to delo docela svojevrstno, ne morda po svoji umetniški višini, pač pa po svoji vsebini, ki prikazuje življenje in delo ene največjih znanstvenic, kar jih pozna zgodovina med ženami.

Bolj kot znanstveno delo Marije Curie je za nas zanimiva njena celotna ženska osebnost — osebnost intelektualke, ki je znala združiti poklicno delo z delom doma v družini in v združitvi obeh v visoki meri izživeti to svojo osebnost kot človek, kot žena.

Marija Sklodovska se je rodila v Varšavi kot hčerka profesorja, njena mati pa je bila predstojnica odličnega ženskega instituta. V njihovem domu je vladalo visoko intelektualno, k neprestanemu delu usmerjeno ozračje, ki je že v zgodnji mladosti oblikovalo in usmerjalo življenje Marije Sklodovske. Isto ozračje je vladalo tudi v takratnih varšavskih srednješolskih zavodih, ki jih je posečala Marija in na katerih je končala z odliko srednjo šolo. Že v srednješolskih letih se je v njej razvil tudi izredno močan revolucionaren duh, ki jo je kakor večino takratne poljske inteligence vzpodbujal k odporu proti ruskemu carističnemu pritisku, ki mu je bil izpostavljen del Poljske in z njim tudi Varšava. Marija Sklodovska je bila vseskozi revolucionarka, toda nikoli se ni udeleževala terorističnih akcij, dasi je imela med teroristi več prijateljev in jim včasih posojala svoj potni list. Bila je namreč prepričana, da samo delo in duhovna izgraditev slednjega človeka zmoreta prinesiti lepšo bodočnost Poljski in človeštvu. Temu svojemu prepričanju je ostala vse svoje življenje zvesta.

Po dokončani srednji šoli je bila Marija prisiljena nastopiti težavno pot inštruktorja — očetova profesorska plača ni zadostovala za prehranjevanje družine. Poučevala je matematiko, fiziko in zlasti jezike. Poleg materinega poljskega in tlačiteljevega ruskega je zelo dobro obvladala tudi nemški, francoski in angleški jezik. Tako je vse popoldneve tekala od instrukcije do instrukcije, se vmes udeleževala tečajev «Leteče univerze», tajne poljske organizacije, kjer so se zbirali mladi Poljaki, ki so hoteli izpopolniti svoje znanje iz anatomije, prirodoslovja in sociologije. Pri vsem tem so imeli člani «L. U.» nalogo poučevati preproste ljudi iz ljudstva. Marija je redno posečala te tečaje in je v stalni opasnosti, da jo odkrijejo in zapro, poučevala preproste žene v šivanju, jim čitala dela raznih poljskih pisateljev ter jim skušala tudi sicer nuditi vsestransko izobrazbo. Pri vsem tem je še vedno našla čas tudi za izpopolnjevanje lastnega znanja.

Leta 1885. je kot sedemnajstletno dekle sprejela službo domače učiteljice na vasi, ker je morala podpirati svojo sestro Bronijo, ki je študirala v Parizu. Tudi tu je nadaljevala z delom za kulturni dvig naroda. Zavedala se je, da je kot intelektualka dolžna vršiti to delo, ki je bilo na vasi morda veliko bolj potrebno kot v mestu, ker tu razven ruskih ni bilo niti ene poljske šole. In tako je poleg vsakodnevnega sedemurnega vzgojiteljskega dela po več ur na teden poučevala vaške otroke čitanja in pisanja v poljskem jeziku in jim z lastnim denarjem kupovala zvezke in peresnike. Pri tem je ves čas živela v strahu, da je budni pristaši carizma ne zalotijo in pošljejo v pregnanstvo v Sibirijo. Ves prosti čas pa, ki ga je bilo za njeno žejo po znanju vedno premalo, je uporabila za študij fizike in sociologije. Tu na vasi je doživela tudi svojo prvo grenko ljubezen, tem bolj grenko, ker je svojim kruhodajalcem bila dovolj dobra za vzgojiteljico njihovih otrok, ne pa za snaho. — A morala je vztrajati pri njih še naprej, da je lahko podpirala svojo sestro, ki naj bi po končanih študijah podpirala njo. Na vsak način je namreč hotela nadaljevati svoje študije.

Po treh letih se je vrnila v Varšavo, bila tu učiteljica pri nekem industrijalcu in

se znova udeleževala dela «Leteče univerze». Tedaj je tudi prvokrat prestopila prag laboratorija «Muzeja za industrijo in narodno gospodarstvo», kjer so se mladi Poljaki izpopolnjevali v prirodoslovju in obenem delali načrte ter pripravljali pot za lepšo bodočnost svoje rodne zemlje.

Leta 1891. se je Mariji Sklodovski uresničila velika želja. Odsla je v Pariz, kjer je na Sorbonni poslušala predavanja iz fizike, matematike in kemije. Z izredno voljo se je vrgla na študij. V mali sobici v Quartier Latinu, znanem pariškem dijaškem okraju, se je prezebajoča in lačna pripravljala na izpite. Štiri leta je tako živela docela samotno, samo delu predano življenje, ki ga je nadaljevala tudi potem, ko se je leta 1895. poročila s fizikom Pierreom Curiejem. Leto za tem, ko je končala študij na univerzi, se ji je rodil prvi otrok. Vkljub skrbi za otroka in delu doma se Marija ni prenehala izpopolnjevati v svoji stroki. Hotela je napraviti doktorat in v to svrhu je pričela raziskovati žarke, ki jih je kasneje imenovala radioaktivne žarke. Pri raziskavanju teh žarkov ji je pomagal tudi njen mož. Delala sta v izredno težkih okoliščinah v napol podrti baraki, v kateri nista bila varna ne pred dežjem in ne pred mrzom, in kar je bilo za nju najhujše, niso bili varni pred tem niti njuni za raziskovanje potrebni instrumenti. Po nekaj letih skoraj nečloveškega dela se jima je posrečilo, odkriti polonij in radij. Ko sta spoznala izredne učinke radija, sta se strahom vpraševala, ali se bo znalo človeštvo okoristiti z njuno iznajdbo v korist celokupnosti ali pa se bo v rokah zločincev, kakor Nobelova najdba razstreliva, izpremenilo v strašno razdiralno orodje, ki poganja narode v vojno. Toda njuna vera v človeka je zmagala. Ne da bi se skušala kakor koli okoristiti s svojo iznajdbo — lahko bi jo dala patentirati in bi tako postala najbogatejša človeka na svetu, — sta sporazumno in brez pridržkov objavila svoje izsledke. Nobelova nagrada je bila edina oddolžitve za vse njune napore.

Po tragični smrti moža (povožil ga je voz na cesti) se je Marija, dasi od njegove smrti globoko pretresena, z nezmanjšano energijo vrgla na delo. Na Sorbonni je nadaljevala moževa predavanja iz fizike. Bila je prva in edina žena, ki je predavala na tej univerzi. Nekaj let kasneje je znova prejela Nobelovo nagrado. Njeno ime in ime njenega moža je postalo znano vsemu svetu, doma pa je bil prav v tem času z enim glasom večine odklonjen njen sprejem med francoske akademike — najvišja čast, ki jo lahko doseže Francoz — z najmočnejšim izgovorom, češ, da je — ženska.

Znanstveno in organizatorično delo Marije Curie — organizirala je laboratorij za nadaljno raziskovanje radija — je prekinila vojna, v kateri je ta žena znova dokazala, koliko nezlomljive in neizčrpne energije hrani v sebi. Takoj pričetkom vojne je spoznala, kako ogromne vrednosti je za zdravnika na fronti röntgenski aparat. Röntgenologija je bila takrat v Franciji šele v povojih in zdravniki še niso razpolagali z röntgenskimi aparati. Zato je Marija organizirala prevozne, na avtomobilih montirane röntgenske aparate, organizirala röntgenske stanice v bližini front, izučila celo vrsto ljudi upravljanja s tem aparatom, se sama s prevoznim röntgenskim aparatom vozila s fronte na fronto in z zdravniki po cele dneve pregledovala ranjence. Tisočim je tako, sama v opasnosti, olajšala trpljenje, mnogim je s svojim röntgenskim aparatom rešila življenje. Vse to delo pa je ni izčrpalo. V svojem prostem času se ni vdala oddihu, temveč je pisala knjigo: «Röntgenologija in vojna».

Po vojni se je znova lotila organiziranja radijskega laboratorija in po ustanovitvi Društva narodov je v njegovem okviru organizirala Internacionalno komisijo za vzajemno znanstveno sodelovanje. Leta 1934. je smrt prekinila delo te velike žene.

Življenje Marije Curie-Sklodovske je bilo do veličine polno življenje človeka-žene, katere edini in visoki cilj je bil delo in znova delo, delo za človeka, za človeško skupnost. Nikoli ni niti za hip prenehala s tem delom, nikoli ni ničesar zahtevala zase, ne prestando se je polno dajala, kot žena, mati in znanstvenica. V dnevih največje slave je ostala skromna in preprosta žena, ki se je doma v krogu družine in v znanstvenem življenju docela izživljala.

K.

Jože Karlovšek: Umetnostna obrt, splošen razvoj in naš slog. Ljubljana 1938. Izdalo in založilo Obrtniško društvo v Ljubljani.

Knjiga obsega 138 strani s 100 slikami, lična zunanja oprema (po avtorjevem osnutku) naznačuje z arheološkim motivom vsebino.

Karlovškovo delo ima namen prikazati slovensko in zlasti slovensko umetnostno obrt kot samostojno, drugorodnim enakopravno narodno umetnost, ki izvira iz praslavske kulture, razvite na področju Podonavja preko južne Rusije do Kavkaza, v takozvanem vzhodnem krogu. Takšno svojo izvorno umetnost naj narod spoštuje in ceni, iz nje naj črpa vrednote in jih oblikuje po današnjih potrebah, iz nje naj se razvije bodoči pristni narodni slovenski slog v vseh panogah umetnosti.

V prvem delu knjige podaja avtor glavne pojme umetnostne obrti in njenega razvoja, ki mu sledi po izkopaninah od prvih početkov v prastari paleolitski dobi preko mezolitika in predzgodovinske (neolitske, bronaste in železne) dobe do danes. Na podlagi skupne paleolitske razvito neolitsko kulturo deli avtor na tri področja: južni, severni in vzhodni krog, ki jim pripadajo trije osnovni slogi v umetni obrti: naravno upodabljaljoči, geometrično-tehnični in dekorativno-čustveni, kakor so pač krajevne in klimatske razmere vplivale na razvoj življenja in kulture.

Vsak slog analizira avtor v posebnem poglavju, izvaja ga iz načina življenja in kulture pripadajočega kroga, navaja pri vsakem tipične dekorativne elemente in poudarja razliko napram drugim. Podrobno je obdelan dekorativno-čustveni slog, razvit v vzhodnem kulturnem krogu kot predhodnik slovanskega sloga. Poljedelski kulturi pripada zaokrožena trakasta keramika kot delo ženske umetnosti, živinorejski pa živalska ornamentika z ostrejšo moško linijo in obliko. Na podlagi sloga sklepa avtor na domovino Praslovanov.

Nato sledi na podlagi staroslovanskih okrasnih predmetov in keramike podrobna analiza slovanskega sloga s tipičnimi abstraktno geometričnimi ornamentalnimi elementi, ki postajajo vedno bolj bogati, razgibani in plastični. Tako pride avtor do domačega sloga v slovenski domači obrti, ki uporablja v svoji ornamentiki tipične slovanske in slovenske motive: valovnico, spiralo, vijugo v obliki črke S, srce, nagelj, lipo, golobčka, jelena, konja. Tem se pridružijo še verski motivi. Kompozicija ornamenta postane bogata in simbolična. Karakteristične za slovenski ornament so lirična stilizacija motiva, harmonija barv in simbolična kompozicija. Primeri iz vseh panog obrti kažejo, da je bila umetna obrt med Slovenci zelo bogato razširjena in nam ustvarila ogromen zaklad umetnin, ki nam nudi dovolj osnove, da nam ni treba «hoditi preveč po tujih potih».

V zadnjem poglavju skuša avtor določiti osnove in smernice sodobnemu in bodočemu slovenskemu slogu v stavbarski in interierni arhitekturi, dekoraciji in umetnostni obrti.

Vsa izvajanja pojasnjujejo lepe slike, deloma risbe, deloma fotografije, z vestno označenim virom.

Delo se naslanja na vrsto citiranih avtorjev, po njih in deloma po lastni piščevi ideji je zgrajen sistem obdelave snovi ter prikrojen glavnemu namenu, dokazati originalnost in avtohtonost slovanske dekorativne umetnosti, o čemer dandanes prav za prav nihče ne dvomi, saj poznamo celo tezo, po kateri izvirajo iz slovanske ornamentike dekorativni elementi drugih evropskih kulturnih krogov.

Ker študira Karlovšek skoraj izključno samo ornament, prinaša to delo resnično v glavnem samo izpopolnitev njegove prve knjige in je «le delen donesek k naši umetnostni obrti» ter vzbuja željo po novem, znanstvenem delu, zgrajenem na širši tematski bazi. Oblika, linija, proporcija in material umetno-obrtnega izdelka zaslužijo ravno toliko zanimanja kot ornament.

V razpravi o sodobnem slogu se je spustil avtor na zelo delikatno polje, katerega se mu ni posrečilo obdelati ravno najspretnije. Za to snov je obseg 11 strani mnogo, mnogo premajhen in so mogoče samo zaradi tega izpadla dela številnih predstavnikov našega sodobnega sloga, vseeno pa je nerazumljivo na primer, da avtor na delih prof. Plečnika, ki je dovolj plodovit stvaritelj na vseh poljih arhitekture in umetnostne obrti, ni našel ničesar, kar bi bilo sodobno ali pa morda bodoče slovensko.

Slog je odraz vodilnih idej posameznih dob, z razvojem življenja se slog razvija in izpreminja. Dvomimo, da bi predpisan slog ugodno vplival na procvit «visoke» in ljudske umetnosti, in ni gotovo, da bodo slovenski umetniki in «absolventi nižjih in višjih učnih zavodov» mogli dovolj upoštevati skrb, da bi kdo ne krenil preveč na desno ali na levo. Naši pradedi niso imeli vzorcev slovanskega sloga, vendar je njihova umetnost slovanska, ker so pač bili Slovani. Kar bodo ustvarili Slovenci, bo najbrže slovensko, danes je težko reči pravično končno besedo o sodobnih umetninah, zgodovina bo z nezizproso objektivnostjo ločila kleno zrno od plev.

Knjiga je pisana v zanosnem pesniškem jeziku in slogu, ki kaže veliko avtorjevo ljubezen do predmeta, pogosto pa mogoče nehote škoduje jasnosti in stvarnosti izražanja. Obenem bi morala biti jezik in slog kot ornament duhovnega dela nekoliko bolj slovenska.

Ing. arch. Kanc-Čuček.

Mednarodni babiški kongres v Parizu. Pri nas je babiški poklic kljub svoji veliki važnosti še vedno nekako zastopavljen in ga celo žene same včasih premalo cenijo. Malo je pri nas žen, ki vedo, da imajo naše babice svojo organizacijo in svoje glasilo, še manj takih, ki vedo, kako močne in dobro urejene organizacije imajo babice v nekaterih drugih državah. Vendar imajo babice raznih dežel že 16 let tudi svoje mednarodne kongrese, na katerih razpravljajo o svojih stanovskih vprašanjih, negi matere in otroka, itd. 11.—13. aprila t. l. se je vršil 8. mednarodni kongres babic v Parizu. Udeležilo se ga je ca. 210 inozemskih babic (poleg francoskih) med njimi 62 iz Anglije, 60 iz Nemčije, 11 iz Češkoslovaške, 2 iz Bolgarije, 1 iz Italije, itd. Jugoslavijo je zastopala predsednica slovenskega Društva diplomiranih babic ga. Kvartičeva. Skupno je bilo zastopanih 70.000 babic. Kongres je otvorila gdč. Mossé, predsednica organizacijskega odbora. Potem je tajnik Mednarodne babiške zveze, prof. Daels iz Genta, podal kratek pregled čez delo prejšnjih kongresov. Prvi mednarodni sestanek se je vršil 1. 1922. v Brügge, z udeleženkami iz Flandrije, Holandske in Anglije. Leta 1923. so se jim priključile v Anvers-u valonske in češkoslovaške babice. Leta 1925. je bil prvi, res mednarodni kongres v Pragi, na katerem sta bili zastopani tudi Nemčija in Avstrija. 4. kongres je bil 1928 na Dunaju in peti 1932 v Gentu. Od takrat so se priključile vse evropske dežele ali pa dopisujejo s tajništvom. Šesti in sedmi kongres sta se vršila v Londonu, odn. v Berlinu. Tajnik je navedel tudi nekatere glavne zahteve teh kongresov: učna doba babic naj traja tri leta in naj daje tudi znanje socialne higijene. Treba je razširiti, pod primernim nadzorstvom, število zdravil in injekcij, ki jih smejo dajati babice. Oblasti naj pospešujejo porode doma, v lastnem stanovanju. Babice morajo dobiti aktivno udeležbo pri vseh javnih in privatnih ukrepih v zaščito mater in otroka.

Predsdnica Francoske babiške zveze je poročala o spremembah v zakonitem položaju babic v raznih deželah od zadnjega kongresa. Največja je bila sprememba v Angliji, kjer babice po novi uredbi sploh ne bodo več delovale privatno v svobodnem poklicu; vpisane bodo v seznamu in samo tako imele pravico pomagati porodnicam. V veliki meri je to že izvedeno. Oblasti obveščajo babice, ki hočejo vršiti svoj poklic, o prostih mestih. Babice so porodnicam na razpolago doma 14 dni med in po porodu. Plačane so od oblasti, dobivajo penzijo in so zavarovane za bolezen in nezgode. Oblasti pa jim lahko tudi odtegnejo koncesijo, ako zaradi starosti ali bolehnosti ne morejo poklica več zadovoljivo vršiti. V Nemčiji je bil izenačen izpit za babice in bolničarke, tako da je mogoče, menjati ta dva poklica. Na Finskem določa minister za podeželske in mestne občine,

koliko babic morajo po številu prebivalstva nastaviti. Določena jim je plača in odrejene dolžnosti. Češkoslovaška je uvedla obvezne nadaljevalne tečaje za babice, ki se jih morajo udeležiti, sicer lahko izgube diplomo. Vožnja od doma do kraja tečaja se jim plača, prav tako imajo med tritedenskim tečajem prosto stanovanje in hrano. — V Jugoslaviji še vedno ni bilo tako dolgo predlaganih in željno pričakovanih sprememb: da bi banovine prevzele potrebno število babic na svoj proračun, s primerno plačo, ki bi jim vsaj omogočila obstoj in obenem zagotovila našim kmečkim ženam res strokovno pomoč pri porodu.

Glavna tajnica mednarodne zveze je govorila o «Socialni nalogi babic» po raznih deželah. Prizna se važnost socialnega dela babic tudi v Angliji. V Nemčiji je položaj različen po raznih krajih. Ugotovili so pa tam, da je umrljivost dojenčkov padla najbolj tam, kjer sodelujejo babice pri pomoči materi in otroku. V nekem okraju je po uvedbi nadzorstva babic nad dojenčki padla umrljivost dojenčka v treh letih od 16% na 5%. (Pri nas, kjer je umrljivost še vedno 16%, moramo to vsekakor gledati z velikim zanimanjem. Nemara bi bilo posnemanja vredno?) Tudi v Gdansku, v Avstriji, Finski in Letonski je socialno delo babic upoštevano. Tudi na Češkem igrajo v socialnem skrbstvu babice aktivno vlogo. Zelo malo pa se še upoštevajo v romanskih deželah, Belgiji in Franciji — in v Jugoslaviji, kjer stalno prezirajo veliko nalogo, ki bi jo mogle vršiti babice kot predstraža higienskega pouka na vasi.

Ga. Gaultier je govorila o «Odnosajih med babicami in oblastmi». Tudi ona je podala pregled čez stanje v posameznih državah. Skoraj v vseh državah (razen Francije) so babice pod strogim nadzorstvom oblasti, vendar so odnošaji pri tem različni, dobri ali slabi.

Predsednica francoske babiške organizacije, je govorila o zavarovanju v boleznih, starosti in nezgodah. Za države, kjer babice še niso uradno organizirane in preskrbljene, predlaga kongres, da se organizira «pomoč na deželi», od države plačana babiška pomoč za knetske žene. Država naj bi za te babice prevzela vsaj polovico plačevanja premij za zavarovanje in penzijo. Tako bi mogle žene, ki žrtvujejo svoje življenje v trdem delu za zdrave mater in otrok, imeti vsaj primerno nego v boleznih in brezskrbno starost, medtem ko sedaj pri nas v starosti stradajo ali naravnost heračijo.

Naša javnost in naša oblastva se morajo končno spomniti, da je babcam poverjeno pri izvrševanju njihovega poklica vsakokrat dvoje življenj: mater in otroka, da spada njeno delo med najvažnejše ženske poklice. Zaradi tega se bodo morale upoštevati njihove želje, katerih izpolnitev bo le koristila narodu in državi sploh: treba je zahtevati za babice višjo predizobrazbo — nižjo srednjo šolo ali meščansko šolo. Učna doba babic naj traja tri leta in naj obsega tudi pouk v negi dojenčka; ter jih usposobi za socialno in higiensko-vzgojno delo med narodom; država (banovina) naj nastavi po vsej državi število prebivalstva in porodov primerno število babic, ki naj bodo dostojno plačane in zavarovane za bolezen, nezgode in starost.

*

Društvo diplomiranih babic v Ljubljani je imelo dne 12. junija svoj občni zbor, katerega se je udeležilo kakih 60 babic; zastopnik banske uprave zastopnica Jugoslov. ženske zveze in zastopnica društva zaščitnih sester. Glavni problemi našega babištva so preslabotna organizacija, mazaštvo, posebno na deželi in pomanjkanje preskrbe za bolezen in starost. Ves trud babic, da dosežejo obvezno organizacijo (gremij), borba proti mazaštvu in prošnje po prevzemu babic v banovinsko službo so ostali doslej brezuspešni. Želimo organizaciji več uspeha v bodoče.

O. G.

Zborovanje Zveze društev «Sola in dom». V torek 21. junija je sklicala Zveza društev «Sola in dom» v sporazumu z Jugoslovanskim profesorskim društvom, Udruženjem jugoslovanskih učiteljev, Društvom brezposelnih učiteljskih abiturientov, Dru-

štom brezposelnih profesorskih kandidatov, Organizacijo učiteljstva meščanskih šol, Jugoslovansko žensko zvezo, Krščansko žensko zvezo, Slomškovo družbo, Krščansko šolo in Pedagoškim društvom zborovanje v Delavsko zbornico v Ljubljani.

Povod zborovanja je dala nameravana redukcija 104 ljudskošolskih razredov v Sloveniji.

Glavni govornik zborovanja prof. Vč. Čopič je v kratkem podal zgodovino slovenskega šolstva, ki ima svoje začetke že v poznem srednjem veku, nato v 16. stoletju in se je zakoreninilo v dobi Ilirije. — Po prevratu se je število naših ljudskih, srednjih in meščanskih šol razmahnilo, dobili smo z univerzo tudi zavod, kjer se v našem jeziku izobražujejo tudi naši znanstveni delavci. — Gospodarska kriza je posegla tudi v ta razmah, v njenem imenu so začeli zapirati višje razrede gimnazij, začeli so varčevati z nastavitvami na srednjih in ljudskih šolah.

Danes vladajo pri nas v šolstvu prav obupne razmere. V Sloveniji je 251 razredov brez učiteljev, v 309 razr. je več kot 65 učencev, v nad 100 razredih je več kot 90 učencev! (Pri tem pa zakon določa, da je treba razred deliti, čim doseže več kot 65 učencev. Po zakonu iz leta 1929. pa bi smel razred imeti največ 50 učencev.) — Iz vsega tega sledi, da potrebujemo za prihodnje šolsko leto v Sloveniji še 450 učiteljev in da nam manjka 1282 učilnic!

Pri vsem tem pa čaka na službo v Sloveniji okrog 500 brezposelnih učiteljskih abiturientov in 163 brezposelnih profesorskih kandidatov (ne vštevi teh, ki sedaj diplomirajo). In vsi ti mladi moške žive mizerno življenje in izgubljajo vero v delo, vase in v upravičenost razmer, ki vladajo ...

Pr vsem tem z grozo opazamo v Sloveniji nov pojav. Upravnik velikega kazenskega zavoda v Sloveniji je izjavil, da med drugimi iz južnih krajev države prihajajo v zadnjih letih miladoletni kaznjenci iz naših krajev, ki so — *analfabeti*.

V te razmere je padla vest o nameravani redukciji razredov. Začudení smo obstali in ne moremo verjeti, da je nekomu prišlo na misel, na ta način uvajati štednjo in iskati ravnovesja v državnih proračunih. *Na račun prosvetivne naroda in njegovega kulturnega in socialnega nivoja se nikdar ne sme štediti!* — Zlasti se ne sme štediti pri nas Slovencih, ki stojimo na meji in ki moramo z visoko kulturo stopati nasproti tujcu, svojima sosedom, dvema velikima narodom s staro kulturo. Zato so vesti o redukciji velikega števila razredov pri nas nezaslišane. Razumljivo, da so bile besede govornika in solidarnostne izjave, ki so jih podala društva, polne protesta. Svojega kulturnega, gospodarskega in socialnega položaja si ne damo poslabšati, temveč ga hočemo izboljšati.

S. E.

Obzornik

Žene na Norveškem popolnoma enakopravne. Narodno predstavništvo je sprejelo s 60 proti 48 glasovom predlog zakona, po katerem lahko dobe žene zaposlitev v vseh javnih poklicih (tudi v duhovniških) pod istimi pogoji kot moški.

Svedinja ravnateljica kaznilnice. Prva ravnateljica kaznilnice je Švedinja dr. Rut Grubb. Doslej je bila zdravnica v kaznilnici. Ta kaznilnica je v Växjö na srednjem Švedskem.

Novosadsko žensko združenje je predložilo vladi resolucijo, ki naj jo pošlje Zvezi narodov. V resoluciji zahtevajo žene aktivno in pasivno volilno pravico, pristop v službo sodnic, izenačenje plač poročenih žen v državnih in samoupravnih službah. Dalje zahtevajo ukinitve celibata za učiteljice ter čimprejšnjo uvedbo zakona o služkinjah.

Dietne kuharice. Že tri leta deluje v Pragi «Višja šola za praktično dietetiko» — edina šola te vrste v Češkoslovaški in menda v srednji Evropi sploh. Predpogoj za spre-

jem v šolo so tri leta strokovne izobrazbe in vsaj pol leta prakse v kakšnem večjem obratu. Šola traja tri semestre. Popoldne je praktični pouk — kuhanje. Popoldne pa predavajo vseučiliški profesorji, docenti in asistenti o anatomiji, fiziologiji, ginekologiji, o otroški in ženski medicini, kemiji, itd., o nauku o živalih, teoriji normalnega in dietnega kuhanja. Razen tega se učenke učijo tudi knjigovodstva, računstva, gospodinjstva, kajti znati morajo samostojno voditi manjši obrat. Šola kuha za propedevtično kliniko prof. Prusik-a. Pri izpitu morajo učenke sestaviti v skladu z zdravniškimi predpisi jedilnike za bolnike, ki morajo biti tudi okusni in v skladu z denarnimi sredstvi. Tudi praktično kuhanje je del izpita. Razen tega morajo položiti gojenke še ustmeni in pismeni izpit iz cele vrste drugih predmetov. Ko dobe diplome, jim je odprt ves svet. Že mnoge absolventke so šle v inozemstvo, kajti slab želodec je mednarodni pojav, ta šola za dietno kuhanje pa je redkost.

Zena za mir. Na zborovanju odbora Liberalne stranke v Angliji je predlagala Lady Gladstone, naj se uzakoni prepoved izvoza petroleja (nafte) vsem napadalcem. Japonska bi n. pr. ne mogla bombardirati odprtih kitajskih mest, sploh bi ne mogla napadati Kitajske, ako bi ne dobivala petroleja iz drugih držav, saj ga sama skoraj nič nima. Predlog je bil sprejet. Druge resolucije na zborovanju so pozivale vlado, naj energično protestira proti bombardiranju odprtih mest in stori, kar more, da se te grozote v bodoče preprečijo. Prav tako je zborovanje obsodilo vladino popolno apatijo proti bombardiranju angleških ladij v španskih vodah.

Svetovno zborovanje kmečkih žen. Tudi kmečke žene imajo že svojo svetovno organizacijo «Združene kmečke žene sveta». Pred kratkim so se v Londonu sestale predstavnice mnogih organizacij kmečkih žen iz raznih dežel, da pripravijo 4. mednarodno konferenco, ki se bo vršila prihodnje leto junija meseca v Londonu. Konferenca se vrše redno vsako tretje leto. Na konferenco je doslej prijavljenih 30 dežel. Ameriške potovalne agencije so dobile že 20.000 vprašanj glede konference.

Kako žive žene v velikih državah? «Prager Tagblatt» je v neki svoji nedeljski številki prinesel nekaj številok o življenju žen v nekaterih velikih državah. Čeprav nam manjkajo primerni podatki za našo državo, utegnejo številke vendar biti za naše čitateljce zanimive:

	Čehinje	Nemke	Francoz.	Angležinje	Američanke	Japonke
Poroči se	41%	55%	57%	52%	61%	62%
Loči se	1 od 143	1 od 200	1 od 30	1 od 80	1 od 8	1 od 1300
V poklicu so	40%		37%		22%	35%
Avto ima	1 od 900	1 od 1000	1 od 250	1 od 220	1 od 80	1 od 10.000
Telefon ima	1 od 100	1 od 40	1 od 35	1 od 30	1 od 7	1 od 100
V gledalšče gre	1krat v 7 tednih	1krat v 6 tednih	1krat v 8 tednih	1krat v 12 tednih	1krat v 2 tednih	1krat v 4 tednih
V kino gre	1krat v 2½ tednih	1krat v 8 tednih	1krat v 4 tednih	1krat v 3 tednih	1krat v 1 tednu	1krat v 4 tednih
Poroči se letno na 100 prebiv.	1,6%	1,82%	1,34%	1,73%	3%	1,6%

Slovarček tujk: avtohton — praprebivalec; interier — notranjost, interierska arhitektura — notranja oprema hiše ali sobe; keramika — iz gline izdelani predmeti, lončarstvo; numerus clausus — zaključeno število, odredba, da se sme v kak zavod ali poklic vpisati le zaključeno število ljudi; paleolit, mezolit, neolit — dobo, iz katere nimamo pisanih virov za zgodovino človeštva, imenujemo predzgodovinsko dobo; to dobo delimo po snovi, iz katere je bilo glavno orodje ljudi v kameno, bronasto in železno dobo; kameno dobo zopet delimo v starokameno dobo ali paleolit, srednjekameno ali mezolit in novokameno ali neolit; proporcija — sorazmerje; teza — trditev, stavek.

Ali ste že poravnali svojo letošnjo naročnino?

Ako tega še niste storili, se poslužite čimprej položnice, ki je bila priložena junijski številki! Prosimo, ne odlašajte, ker z odlašanjem največ škodujete listu!

Vsem naročnicam „Teorije o dnevih plodnosti in neplodnosti“ ter na vsa vprašanja, kaj je z „Ženskim koledarčkom“, sporočamo, da se je izdaja radi tehničnih ovir zakasnila ter bo vsled tega izšel sredi julija. — S svojo poljudno razlago Knaus-Oginove teorije in več tabelami, ki bodo razlago poenostavile, bo koledarček brošuro zelo izpopolnil. Tiskal se bo v omejenem številu, zato opozarjamo vse zainteresirane, da si ga brez oklevanja naroče, saj stane samo din 5.— pri izdajateljici Rezi Korpar, Ljubljana, Celovška cesta št. 56

Cenj. gg. naročnicam - učiteljicam

želimo prav prijetne počitnice!
Prosimo Vas, da tudi v počitnicah ne pozabite na „Ženski Svet“. Vzemite eno številko s seboj, pokažite in priporočajte ga svojim novim znankam. Za vsako na novo pridobljeno naročnico dobi Vaše društvo »Dom učiteljic« 15 din, ko dotična plača svojo prvoletno naročnino

"Tudi v kuhinji je treba imeti čist predpasnik!" — "Saj je bilo v perilu, pa se ne da oprati!" — "Slabo milo umazanije ne izpere nikdar, to si zapomni! Daj si dopovedati in peri vedno le z res dobrim terpentinovim milom Zlatorog, ki s svojo obilno gosto belo peno odpravi vsako še tako trdovratno umazanijo."

TERPENTINOVO MILO

Zlatorog

Mlade matere,

ki pripravljate perilo za svojega novorojenčka, naročite si pri nas polo s 25 modeli in kroji za

vse perilo, ki ga potrebuje novorojenček

✧

Z naročilom pošljite din 5.—, lahko tudi v znamkah

Kaj prinesete

svojim dragim s potovanja, s počitnic

Me pozabite, da so za ženo najlepši dar ročna dela; kjerkoli boste, ne pojdite mimo žen. ki Vam jih bodo ponujale. Pomislite, da ne žive v izobilju tiste, ki izdelujejo toliko krasote, in odkupite jim vsaj malenkost.

Drobna knjižica z veliko vsebine

modeli in kroji za deklice od 12—18 let. Posebno bogate priloge z risbami za vezene, ki so uporabne tudi za okras otroških obleke in predpasnikov. Cena Din 6.—. Denar je poslati z naročilom vred

Dekliško perilo